శ్రీరస్తు.

శ్రీ హరివంశము.

[illegible] - [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ంపబడెను.

3

శ్రీరస్తు.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

[illegible]

శ్రీమత్సం [illegible]

[illegible]

అథ సంస్కృతవిభక్తి వచనాని శ్లోకరూపేణ స్పష్టీక్రియంతే.

శ్లో॥ స్వౌజసమౌట్ఛస్టాభ్యాం భిస్ఙేభ్యాంభ్యస్ఙసిభ్యాంభ్యస్ |
ఙసోసాఙ్ఙ్యోస్సుప్ త్యేతాః క్రమాజ్జేమావిభక్తయః ఇతి॥

సంస్కృతవిభక్తులు.			ఆంధ్రవిభక్తులు.	విభక్తినామములు.
ఏ.	ద్వి.	బ.		
సు	ఔ	జస్	డు, ము, వు, లు	ప్రథమావిభక్తిః
అమ్	ఔట్	శస్	ని, ను, ల, కూర్చి	ద్వితీయావిభక్తిః
టా	భ్యామ్	భిస్	చేత, చే, తో, డ, తో	తృతీయావిభక్తిః
ఙే	భ్యామ్	భిస్	కొఱకు, కై	చతుర్థీవిభక్తిః
ఙసి	భ్యామ్	భ్యస్	వలన, కంటె	పంచమీవిభక్తిః
ఙస్	ఓస్	ఆమ్	కిన్, కున్, యొక్క, లో, పల	షష్ఠీవిభక్తిః
ఙి	ఓస్	సుప్	అందు, ఇందు, న	సప్తమీవిభక్తిః

లోకమునందు - అస్మన్మతావలంబులగు సకలసజ్జనులకు సంస్కృత విద్యాధ్యయనమందాసక్తి గలిగియుండియు తత్సాధక గ్రంథములు లేఖక జనితవర్ణ వ్యత్యాసాది స్ఖాలిత్యములచే మిగుల దుర్జ్ఞేయంబులుగా నుండుటవలన పురుషార్థ చతుష్టయ సాధకంబగు నీవిద్యదురవగాహంబని కొందఱు ప్రారంభించకయే యున్నారు - కొందఱు కొంత కాలము వఱకుఁ జదివియు సాధకగ్రంథములు సుబద్ధములుగా నుండని హేతువుచేతనే సంస్కృతవిద్యయందు స్వల్ప జ్ఞానవంతులై - శబ్దసమాసాదులయందు సందేహము గలవారలై యున్నారు - బుద్ధిమంతులగు మఱి కొందఱు అట్లు దుర్జ్ఞేయములుగా నున్న గ్రంథములనే మిగుల కష్టముతో చిరకాలము పఠించి అందు జ్ఞానము గలిగిన పిమ్మట శబ్దశాస్త్రముం జదివి శబ్దంబుల రూపభేదములను సమాసవిగ్రహాదుల నిర్ణయంబును ధాతువుల రూపంబులును దెలిసి కొనుచున్నారు - ఇట్లనేక హేతువులచేత నీవిద్య బహుకష్ట సాధ్యముగా నున్నదిగాన బాలులకు చిరకాల శ్రమమునొంది పఠించినపిమ్మట తెలియఁదగిన యీ విషయములను విద్యారంభ

షుచేసిన కొంతకాలమునకే కరతలామలకమువలె నానా యాసముగఁ దెలియజేసెడి గ్రంథమును ముద్రాక్షరాంకితము జేయుట విశిష్ట శిష్టజనానందకరంబని తలంచి విశేషజ్ఞులగు పండితుల సాహాయ్యముచేత వ్యాకరణ శాస్త్రమును చక్కగా పరిశోధించి అందు పరిష్కృతంబులైన యనేకశబ్దముల రూపభేదంబులు స్పష్టంబులగు నటుల నీ గ్రంథమందు తొలుత బాలుర కనుకూలంబగు నజంత హలంత సాధారణ విశేషశబ్దంబులును, అర్థజ్ఞానముతో జదువుటకును సమాసోదాహరణముల స్పష్టముగా దెలుసుకోనుటకు నుపయోగించునటుల శ్లోకరూపముగా జేయంబడియున్న సమాసకుసుమావళియను గ్రంథంబును - పిదపబాలురకు తిఙంత ధాతువుల మార్గము దెలియునటుల పరస్మైపదములలో సత్తార్థకంబైన భూధాతువును ఆత్మనేపదములో వృద్ధ్యర్థకంబైనవేధాతువును ఉభయపదములలోదీప్త్యర్థకంబైన రాజృధాతువును ఇత్యాది విషయములను జేర్చి యీగ్రంథము ముద్రాంకితము చేయబడియె.

ఇదియునుంగాక - కొన్నిశబ్దంబులు బహువిధరూపభేదములు గలవిగానున్నవి - అట్టిశబ్దంబులు శబ్దశాస్త్రానభిజ్ఞులకు మిగుల దురవగాహములుగానుండును - అందు కొన్ని శబ్దంబులీక్రింద ప్రదర్శింపబడుచున్నవి - అవియెవన్నను.

ఇకారాంతః పుంలింగ ఔడులోమిశబ్దః.

(ఉడులోమాఖ్యునికుమారుడు.-)

అవుడులోమిః	అవుడులోమీ	ఉడులోమాః
హే అవుడులోమే	హే అవుడులోమీ	హే ఉడులోమాః
అవుడులోమిం	అవుడులోమీ	ఉడులోమాన్
అవుడులోమినా	అవుడులోమిభ్యాం	ఉడులోమైః
అవుడులోమయే	అవుడులోమిభ్యాం	ఉడులోమేభ్యః
అవుడులోమేః	అవుడులోమిభ్యాం	ఉడులోమేభ్యః
అవుడులోమేః	అవుడులోమ్యోః	ఉడులోమానాం
అవుడులోమౌ	అవుడులోమ్యోః	ఉడులోమేషు

ఏవం ఆత్రేయః అత్రేయౌ అత్రయః- ఐక్ష్వాకః ఐక్ష్వాకౌ ఇక్ష్వాకవః ఇత్యాదయ శ్శా స్త్రివ ఽనేనాగంతవ్యాః

శ్లో॥ గవాక్ఛబ్దస్య రూపాణి క్లీబేర్చా గతిభేదతః।
అసంధ్యవజ్ఫూర్వ రూపైర్నవాధింశతంమతం॥

చకారాంతనపుంసకలింగో గవాక్ఛబ్దః.

గవాక్
గవాగ్
గోఅక్
గోఅగ్
గోక్
గోగ్
ఇతిగతౌషట్
గవాఙ్
గోఅఙ్
గోఙ్

గోచీ
గవాఞ్చి గవాఞ్చి
గోఅఞ్చి గోఅఞ్చి
గోఞ్చి గోఞ్చి

ఇతిపూజాయాంత్రీణి.

ఏవంద్వితీయావిభక్తావపి-

	గవాగ్భ్యాం	గవాగ్భిః
గోచా	గోఅగ్భ్యాం	గోఅగ్భిః
గవాఞ్చా	గోగ్భ్యాం	గోగ్భిః
గోఅఞ్చా	గవాఙ్భ్యాం	గవాఙ్భిః
గోఞ్చా	గోఅఙ్భ్యాం	గోఅఙ్భిః
	గోఙ్భ్యాం	గోఙ్భిః

		గవాగ్భ్యః
గోచే		గోఅగ్భ్యః
గవాఞ్చే	భ్యామిప్రాగ్వత్	గోగ్భ్యః
గోఅఞ్చే		గవాఙ్భ్యః
గోఞ్చే		గోఅఙ్భ్యః
		గోఙ్భ్యః

గోచః	
గవాఞ్చః	
గోఅఞ్చః	భ్యామిప్రాగ్వత్, భ్యసిప్రాగ్వత్-
గోఞ్చః	

జసి - జసివత్

గోచాః
గవాఞ్చః
గోఅఞ్చః
గోఞ్చః

గోచాం
గవాఞ్చాః
గోఅఞ్చాం
గోఞ్చాం
గవాక్షు
గోఅక్షు

గోచి
గవాఞ్చి
గోఅఞ్చి
గోఞ్చి

ఓసి|ఆమ్వత్

గోక్షు
గవాఙ్క్షు
గోఅఙ్క్షు
గోఙ్క్షు
గవాఙ్‌క్షు
గోఅఙ్‌క్షు
గోఙ్‌క్షు

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

అజంతపుంలింగ సాధారణశబ్దాః

అకారాంతః పుంలింగో రామశబ్దః

ఏకవచనం-	ద్వివచనం-	బహువచనం-	
రామః	రామౌ	రామాః	ప్రథమావిభక్తిః
హే రామ	హే రామౌ	హే రామాః	సంబోధనప్రథమావిభక్తిః
రామం	రామౌ	రామాన్	ద్వితీయావిభక్తిః
రామేణ	రామాభ్యాం	రామైః	తృతీయావిభక్తిః
రామాయ	రామాభ్యాం	రామేభ్యః	చతుర్థీవిభక్తిః
రామాత్	రామాభ్యాం	రామేభ్యః	పంచమీవిభక్తిః
రామస్య	రామయోః	రామాణాం	షష్ఠీవిభక్తిః
రామే	రామయోః	రామేషు	సప్తమీవిభక్తిః

ఏవం - కృష్ణః - గోవిందః - ముకుందః - ఇత్యాదయః-

అజన్త పుంలింగ సాధారణశబ్దాః

	వచనార్థములు-	వచన .. [illegible]-
రామః	రాముడు	ప్రథమైకవచనం
రామౌ	ఇద్దరు రాములు	ప్రథమాద్వివచనం
రామాః	బహు రాములు	ప్రథమాబహువచనం
హే రామ	ఓ రామా	సంబోధన ప్రథమైకవచనం-సంబుద్ధి
హే రామౌ	ఓయిద్దరు రాములార	సంబోధన ప్రథమాద్వివచనం
హే రామాః	ఓ బహు రాములార	సంబోధన ప్రథమాబహువచనం
రామం	రాముని	ద్వితీయైకవచనం
రామౌ	ఇద్దరు రాముల	ద్వితీయా ద్వివచనమ్
రామాన్	బహు రాముల	ద్వితీయాబహువచనం
రామేణ	రామునిచేత	తృతీయైకవచనం
రామాభ్యాం	ఇద్దరు రాముల చేత	తృతీయాద్వివచనం
రామైః	బహు రాముల చేత	తృతీయా బహువచనం
రామాయ	రామునికొఱకు	చతుర్థ్యేకవచనం

రామాభ్యాం	ఇద్దరు రాములకొఱకు	చతుర్థీద్వివచనం
రామేభ్యః	బహు రాములకొఱకు	చతుర్థీబహువచనం
రామాత్	రామునివలన	పంచమ్యేకవచనం
రామాభ్యాం	ఇద్దరు రాములవలన	పంచమీద్వివచనం
రామేభ్యః	బహు రాములవలన	పంచమీబహువచనం
రామస్య	రాముని యొక్క	షష్ఠ్యేకవచనం
రామయోః	ఇద్దరు రాముల యొక్క	షష్ఠీద్వివచనం
రామాణాం	బహు రాముల యొక్క	షష్ఠీబహువచనం
రామే	రామునియందు	సప్తమ్యేకవచనం
రామయోః	ఇద్దరు రాములయందు	సప్తమీద్వివచనం
రామేషు	బహు రాములయందు	సప్తమీబహువచనం

ఇత్తెరంగున నెల్లశబ్దంబులకు - వచనసంఖ్యంబుల అంతార్థంబుల సూచింపవలయు.

అజన్తస్త్రీలింగసాధారణశబ్దాః-

ఇకారాన్తః పుంలింగో హరిశబ్దః - విష్ణువు-

	ద్వి	బ
హరిః	హరీ	హరయః
హే హరే	హే హరీ	హే హరయః
హరిం	హరీ	హరీన్
హరిణా	హరిభ్యాం	హరిభిః
హరయే	హరిభ్యాం	హరిభ్యః
హరేః	హరిభ్యాం	హరిభ్యః
హరేః	హర్యోః	హరీణాం
హరౌ	హర్యోః	హరిషు

ఏవం - కవిః - అగ్నిః - రవిః - దాశరథిః-

ఉకారాంతః పుంలింగ శ్శంభుశబ్దః - శివుడు-

శంభు	శంభూ	శంభవః
హే శంభో	హే శంభూ	హే శంభవః
శంభుం	శంభూ	శంభూన్
శంభునా	శంభుభ్యాం	శంభుభిః
శంభవే	శంభుభ్యాం	శంభుభ్యః
శంభో	శంభుభ్యాం	శంభుభ్యః

అజన్తపుంలింగ సాధారణశబ్దాః

శంభోః	శంభ్వోః	శంభూనాం
శంభౌ	శంభ్వోః	శంభుషు

ఏవం-విష్ణుః- భానుః- విధుః- ఇత్యాదయః-

ఋకారాంతపుంలింగో ధాతృశబ్దః బ్రహ్మ-

ధాతా	ధాతారౌ	ధాతారః
హే ధాతః	హే ధాతారౌ	హే ధాతారః
ధాతారం	ధాతారౌ	ధాతౄన్
ధాత్రా	ధాతృభ్యాం	ధాతృభిః
ధాత్రే	ధాతృభ్యాం	ధాతృభ్యః
ధాతుః	ధాతృభ్యాం	ధాతృభ్యః
ధాతుః	ధాత్రోః	ధాతౄణాం
ధాతరి	ధాత్రోః	ధాతృషు

ఏవం- శంస్తా- కర్తా- ఇత్యాదయః-

ఋకారాంతః పుంలింగః- పితృశబ్దః-తండ్రి-

పితా	పితరౌ	పితరః
హే పితః	హే పితరౌ	హే పితరః
పితరం	పితరౌ	పితౄన్

శేషం-ధాతృశబ్దవత్.

అజన్తనపుంసకసాధారణశబ్దాః-

ఏవం-జామాతా- భ్రాతా- ఇత్యాదయః-

ఓకారాంతః పుంలింగో గోశబ్దః - వృషభః-

గౌః	గావౌ	గావః
హేగౌః	హేగావౌ	హేగావః
గాం	గావౌ	గాః
గవా	గోభ్యాం	గోభిః
గవే	గోభ్యాం	గోభ్యః
గోః	గోభ్యాం	గోభ్యః
గో	గవోః	గవాం
గవి	గవోః	గోషు

ఏవం - సుద్యౌః స్మృతా - ఇత్యాదయః-

ఇత్యజంతపుంలింగసాధారణశబ్దాః-

~~~~~~

అజంతస్త్రీలింగ సాధారణశబ్దాః-

ఆకారాంత స్త్రీలింగో రమాశబ్దః- లక్ష్మీః-

రమా	రమే	రమాః
హేరమే	హేరమే	హేరమాః
రమాం	రమే	రమాః
~~~~~~

రమయా	రమాభ్యాం	రమాభిః
రమాయై	రమాభ్యాం	రమాభ్యః
రమాయాః	రమాభ్యాం	రమాభ్యః
రమాయాః	రమయోః	రమాణాం
రమాయాం	రమయోః	రమాసు

ఏవం-సీతా- భామా- పద్మా ఇత్యాదయః-

ఇకారాంత స్త్రీలింగో మతిశబ్దః-బుద్ధి-

మతిః	మతీ	మతయః
హే మతే	హే మతీ	హే మతయః
మతిం	మతీ	మతీః
మత్యా	మతిభ్యాం	మతిభిః
మత్యై / మతయే	మతిభ్యాం	మతిభ్యః
మత్యాః / మతేః	మతిభ్యాం	మతిభ్యః
మత్యాః / మతేః	మత్యోః	మతీనాం

అజన్త స్త్రీలిఙ్గ సాధారణశబ్దాః-

మత్యాం మతౌ	మత్యోః	మతిషు

ఏవం- రుచిః- ఘృణిః- ఇత్యాదయః-

ఈకారాన్త స్త్రీలింగో గౌరీశబ్దః- పార్వతి-

గౌరీ	గౌర్యౌ	గౌర్యః
హే గౌరి	హే గౌర్యౌ	హే గౌర్యః
గౌరీం	గౌర్యౌ	గౌరీః
గౌర్యా	గౌరీభ్యాం	గౌరీభిః
గౌర్యై	గౌరీభ్యాం	గౌరీభ్యః
గౌర్యాః	గౌరీభ్యాం	గౌరీభ్యః
గౌర్యాః	గౌర్యోః	గౌరీణాం
గౌర్యాం	గౌర్యోః	గౌరీషు

ఏవం- వాణీ- నదీ-ఇత్యాదయః-

ఉకారాంత స్త్రీలింగో ధేనుశబ్దః - ఆవు-

ధేనుః	ధేనూ	ధేనవః
హే ధేనో	హే ధేనూ	హే ధేనవః
ధేనుం	ధేనూ	ధేనూః
ధేన్వా	ధేనుభ్యాం	ధేనుభిః

ధేన్వై / ధేనవే	ధేనుభ్యాం	ధేనుభ్యః
ధేన్వాః / ధేనోః	ధేనుభ్యాం	ధేనుభ్యః
ధేన్వాః / ధేనోః	ధేన్వోః	ధేనూనాం
ధేన్వాం / ధేనౌ	ధేన్వోః	ధేనుషు

ఏవం- తనుః- ఇషుః- పటుః- ఇత్యాదయః-

ఊకారాంత స్త్రీలింగో వధూశబ్దః- ఆఁడుది-

వధూః	వధ్వౌ	వధ్వః
హేవధు	హేవధ్వౌ	హేవధ్వః
వధూం	వధ్వౌ	వధూః
వధ్వా	వధూభ్యాం	వధూభిః
వధ్వై	వధూభ్యాం	వధూభ్యః
వధ్వాః	వధూభ్యాం	వధూభ్యః
వధ్వాః	వధ్వోః	వధూనాం
వధ్వాం	వధ్వోః	వధూషు

అజన్తనపుంసకసాధారణశబ్దాః.

ఏవం తనూః - చమూః - ఇత్యాదయః-

ఋకారాన్త స్త్రీలింగో మాతృశబ్దః-తల్లి -

మాతారౌ	మాతారః
హేమాతరౌ	హేమాతరః
మాతరౌ	మాతౄః

శేషం-ధాతృశబ్దవత్-ఏవం యాతా ననాన్దా దుహితా

ఇత్యజన్త స్త్రీలింగసాధారణశబ్దాః-

అథాజన్తనపుంసకలింగ సాధారణశబ్దాః-

అకారాన్తనపుంసకలింగో జ్ఞానశబ్దః-తెలివి-

జ్ఞానం	జ్ఞానే	జ్ఞానాని
హేజ్ఞాన	హేజ్ఞానే	హేజ్ఞానాని
జ్ఞానం	జ్ఞానే	జ్ఞానాని
జ్ఞానేన	జ్ఞానాభ్యాం	జ్ఞానైః
జ్ఞానాయ	జ్ఞానాభ్యాం	జ్ఞానేభ్యః
జ్ఞానాత్	జ్ఞానాభ్యాం	జ్ఞానేభ్యః
జ్ఞానస్య	జ్ఞానయోః	జ్ఞానానాం
జ్ఞానే	జ్ఞానయోః	జ్ఞానేషు

ఏవం-ధనం-ఫలం-ఇత్యాదయః-

అజన్తనపుంసకసాధారణశబ్దాః-

ఇకారాంతనపుంసకలింగశ్శుచిశబ్దః-పరిశుద్ధము-

శుచి	శుచినీ	శుచీని
హేశుచే / హేశుచి	హేశుచినీ	హేశుచీని
శుచి	శుచినీ	శుచీనీ
శుచినా	శుచిభ్యాం	శుచిభిః
శుచినే / శుచయే	శుచిభ్యాం	శుచిభ్యః
శుచినః / శుచేః	శుచిభ్యాం	శుచిభ్యః
శుచినః / శుచేః	శుచినోః / శుచ్యోః	శుచీనాం
శుచిని / శుచౌ	శుచినోః / శుచ్యోః	శుచిషు

ఏవంశివతాతి-నీలరుచి ఇత్యాదయోభాషితపుంస్కాః-

ఇకారాంతనపుంసకలింగోవారిశబ్దః- ఉదకము-

వారి	వారిణీ	వారీణి

 అజన్తనపుంసకసాధారణశబ్దాః-

హే వారే - / హే వారి -	హే వారిణీ	హే వారీణి
వారి	వారిణీ	వారీణి
వారిణా	వారిభ్యాం	వారిభిః
వారిణే	వారిభ్యాం	వారిభ్యః
వారిణః	వారిభ్యాం	వారిభ్యః
వారిణః	వారిణోః	వారీణాం
వారిణి	వారిణోః	వారిషు

ఏవం-కర్ఝి ౧ - పాదపాణి - హరహరి-
ఇత్యాదయో-భాషితపుంస్కాః-
ఉకారాంతనపుంసకలింగో మృదుశబ్దః-మెత్తని -

మృదు	మృదునీ	మృదూని
హే మృదో / హే మృదు	హే మృదునీ	హే మృదూని
మృదు	మృదునీ	మృదూని
మృదునా	మృదుభ్యాం	మృదుభిః
మృదునే / మృదవే	మృదుభ్యాం	మృదుభ్యః

మృదునః } మృదోః	మృదుభ్యాం	మృదుభ్యః
మృదునః } మృదోః	మృదునోః } మృద్వోః	మృదూనాం
మృదుని } మృదౌ	మృదునోః } మృద్వోః	మృదుషు

ఏవం-పటు-హృదయాళు-ఇత్యాదయోఃభాషితపుంస్కాః-

ఉకారాంత నపుంసకలింగో మధుశబ్దః - తేనె-

మధు	మధునీ	మధూని
హేమధో } హేమధు	హేమధునీ	హేమధూని
మధు	మధునీ	మధూని
మధునా	మధుభ్యాం	మధుభిః
మధునే	మధుభ్యాం	మధుభ్యః
మధునః	మధుభ్యాం	మధుభ్యః
మధునః	మధునోః	మధూనాం
మధుని	మధునోః	మధుషు

ఏవం-అంబు-జత్రు-శ్మశ్రు-ఇత్యాదయోఽభాషితపుంస్కాః-

అజన్తనపుంసకసాధారణశబ్దాః-

ఋకారాంతనపుంసకలింగః కర్తృశబ్దః-చేయునది-

కర్తృ	కర్తృణీ	కర్తౄణి
హేకర్తృ / హేకర్తః	హేకర్తృణీ	హేకర్తౄణి
కర్తృ	కర్తృణీ	కర్తౄణి
కర్తృణా / కర్త్రా	కర్తృభ్యాం	కర్తృభిః
కర్తృణే / కర్త్రే	కర్తృభ్యాం	కర్తృభ్యః
కర్తృణః / కర్తుః	కర్తృభ్యాం	కర్తృభ్యః
కర్తృణః / కర్తుః	కర్తృణోః / కర్త్రోః	కర్తౄణాం
కర్తృణి / కర్తరి	కర్తృణోః / కర్త్రోః	కర్తృషు

ఏవం-జ్ఞాతృ-గంతృ - ఇత్యాదయః-

ఇత్యజంతనపుంసకలింగ సాధారణశబ్దాః-

అథహలంత పుంలింగసాధారణశబ్దాః-

చకారాంతపుంలింగో జలముక్ఛబ్దః - మేఘము-

జలముక్	జలముచౌ	జలముచః
హేజలముక్	హేజలముచౌ	హేజలముచః
జలముచం	జలముచౌ	జలముచః
జలిముచా	జలముగ్భ్యాం	జలముగ్భిః
జలముచే	జలముగ్భ్యాం	జలముగ్భ్యః
జలముచః	జలముగ్భ్యాం	జలముగ్భ్యః
జలముచః	జలముచోః	జలముచాం
జలముచి	జలముచోః	జలముక్షు

ఏవం - సువాక్ - పయోముక్ - ఇత్యాదయః-

జకారాంతః పుంలింగో భిషక్ఛబ్దః - వైద్యుడు-

భిషక్	భిషజౌ	భిషజః
హేభిషక్	హేభిషజౌ	హేభిషజః
భిషజం	భిషజౌ	భిషజః
భిషజా	భిషగ్భ్యాం	భిషగ్భిః
భిషజే	భిషగ్భ్యాం	భిషగ్భ్యః
భిషజః	భిషగ్భ్యాం	భిషగ్భ్యః

హలన్తపుంలింగసాధారణశబ్దాః-

భిషజః	భిషజోః	భిషజాం
భిషజి	భిషజోః	భిషక్షు

ఏవం - తన్యాతక్ - ఋత్విక్ - ఇత్యాదయః-

తకారాంతఃపుంలింగో మరుచ్ఛబ్దః - వాయువు-

మరుత్	మరుతౌ	మరుతః
హేమరుత్	హేమరుతౌ	హేమరుతః
మరుతం	మరుతౌ	మరుతః
మరుతా	మరుద్భ్యాం	మరుద్భిః
మరుతే	మరుద్భ్యాం	మరుద్భ్యః
మరుతః	మరుద్భ్యాం	మరుద్భ్యః
మరుతః	మరుతోః	మరుతాం
మరుతి	మరుతోః	మరుత్సు

ఏవం-ఇంద్రజిత్-సోమసుత్ - భావ్యకృత్ - జకుత్ - జాగ్రత్ -దరిద్రత్ - శాసత్ - చకాసత్ -దధత్ -దదత్ జుహ్వత్ - బిభ్యత్ - బోభువత్ - ఇత్యాదయః-

తకారాంతః పులింగః పచచ్ఛబ్దః - వంటవాడు-

*పచన్	పచంతౌ	పచంతః
పచంతం	పచంతౌ	పచతః

శేషంమరుచ్ఛబ్దవత్-

ఏవం-భవన్- అదన్-దీవ్యన్-సున్వన్-తుదన్-
రుందన్- కుర్వన్- క్రీణన్- కారయన్- చికీర్షన్-
పుత్రీయన్- ఇత్యాదయః-

తకారాంతఃపుంలింగోధీమచ్ఛబ్దః- బుద్ధిమంతుడు-

ధీమాన్	ధీమంతౌ	ధీమంతః
హేధీమన్	హేధీమంతౌ	హేధీమంతః
ధీమంతం	ధీమంతౌ	ధీమతః

శేషంమరుచ్ఛబ్దవత్-

ఏవంగుణవాన్-భవాన్-ఇత్యాదయః-

తకారాంతఃపుంలింగోమహచ్ఛబ్దః- గొప్పవాడు-

మహాన్	మహాంతౌ	మహాంతః
హేమహన్	హేమహాంతౌ	హేమహాంతః
మహాంతం	మహాంతౌ	మహతః

శేషంమరుచ్ఛబ్దవత్-

దకారాంతః పులింగోదివిషచ్ఛబ్దః - దేవత-

దివిషత్	దివిషదౌ	దివిషదః
హేదివిషత్	హేదివిషదౌ	హేదివిషదః

అథ హలన్తపుంలింగసాధారణశబ్దాః-

దివిషం	దివిషదౌ	దివిషదః
దివిషదా	దివిషద్భ్యాం	దివిషద్భిః
దివిషదే	దివిషద్భ్యాం	దివిషద్భ్యః
దివిషదః	దివిషద్భ్యాం	దివిషద్భ్యః
దివిషదః	దివిషదోః	దివిషదాం
దివిషది	దివిషదోః	దివిషత్సు

ఏవం-వేదవిత్-క్రవ్యాత్-ఇత్యాదయః-

నకారాన్తః పుంలింగో రాజన్ శబ్దః-రాజు-

రాజా	రాజానౌ	రాజానః
హే రాజన్	హే రాజానౌ	హే రాజానః
రాజానం	రాజానౌ	రాజ్ఞః
రాజ్ఞా	రాజభ్యాం	రాజభిః
రాజ్ఞే	రాజభ్యాం	రాజభ్యః
రాజ్ఞః	రాజభ్యాం	రాజభ్యః
రాజ్ఞః	రాజ్ఞోః	రాజ్ఞాం
రాజ్ఞి / రాజని	రాజ్ఞోః	రాజసు

ఏవం-సుత్రామా-వృషా-మహిమా-ఇత్యాదయః-

హలన్తపుంలింగసాధారణశబ్దాః-

నకారాంతః పుంలింగ ఆత్మన్ శబ్దః- తాను-

ఆత్మా	ఆత్మానౌ	ఆత్మానః
హే ఆత్మన్	హే ఆత్మానౌ	హే ఆత్మానః
ఆత్మానం	ఆత్మానౌ	ఆత్మనః
ఆత్మనా	ఆత్మభ్యాం	ఆత్మభిః
ఆత్మనే	ఆత్మభ్యాం	ఆత్మభ్యః
ఆత్మనః	ఆత్మభ్యాం	ఆత్మభ్యః
ఆత్మనః	ఆత్మనోః	ఆత్మనాం
ఆత్మని	ఆత్మనోః	ఆత్మసు

ఏవం వర్త్మా పాప్మా యజ్వా సహాకృత్వా- ఇత్యాదయః-

నకారాంతః పుంలింగో గుణిన్ శబ్దః - గుణవంతుడు-

గుణీ	గుణినౌ	గుణినః
హే గుణిన్	హే గుణినౌ	హే గుణినః
గుణినం	గుణినౌ	గుణినః
గుణినా	గుణిభ్యాం	గుణిభిః
గుణినే	గుణిభ్యాం	గుణిభ్యః
గుణినః	గుణిభ్యాం	గుణిభ్యః
గుణినః	గుణినోః	గుణినాం

గుణిని	గుణినోః	గుణిషు

ఏవం-యశస్వీ-కరీ-ఇత్యాదయః-

శకారాంతః పుంలింగో విట్ఛబ్దః-మనుష్యుఁడు-

విట్	విశౌ	విశః
హే విట్	హే విశౌ	హే విశః
విశం	విశౌ	విశః
విశా	విడ్భ్యాం	విడ్భిః
విశే	విడ్భ్యాం	విడ్భ్యః
విశః	విడ్భ్యాం	విడ్భ్యః
విశః	విశోః	విశాం
విశి	విశోః	విట్సు

ఏవం-భ్రట్ - సృట్ - ఇత్యాదయః-

భ్రష్టుఁడు- సృజించువాఁడు-

షకారాంతః పుంలింగో ద్విట్ఛబ్దః- శత్రువు-

ద్విటత్	ద్విషౌ	ద్విషః
హే ద్విట్	హే ద్విషౌ	హే ద్విషః
ద్విషం	ద్విషౌ	ద్విషః
ద్విషా	దిడ్భ్యాం	ద్విడ్భిః

హాలన్తపుంలింగసాధారణశబ్దాః

ద్విషే	ద్విడ్భ్యాం	ద్విడ్భ్యః
ద్విషః	ద్విడ్భ్యాం	ద్విడ్భ్యః
ద్విషః	ద్విషోః	ద్విషాం
ద్విషి	ద్విషోః	ద్విట్సు

ఏవం రత్నముట్ - సితత్విట్ - ఇత్యాదయః -

సకారాంతః పుంలింగో వేధశ్శబ్దః - బ్రహ్మా -

వేధాః	వేధసౌ	వేధసః
హే వేధః	హే వేధసౌ	హే వేధసః
వేధసం	వేధసౌ	వేధసః
వేధసా	వేధోభ్యాం	వేధోభిః
వేధసే	వేధోభ్యాం	వేధోభ్యః
వేధసః	వేధోభ్యాం	వేధోభ్యః
వేధసః	వేధసోః	వేధసాం
వేధసి	వేధసోః	వేధస్సు

ఏవం - చంద్రమాః - ఇత్యాదయః -

సకారాంతః పుంలింగశ్శ్రేయశ్శబ్దః - శ్రేష్ఠుడు -

శ్రేయాన్	శ్రేయాంసౌ	శ్రేయాంసః
హే శ్రేయన్	హే శ్రేయాంసౌ	హే శ్రేయాంసః

హలంతపుంలింగసాధారణశబ్దాః

శేషం వేధశబ్దవత్ - ఏవం-శ్రేయాన్-గరీయాన్-
ఇత్యాదయః-

సకారాంతః పుంలింగో విద్వచ్ఛబ్దః- విద్వాంసుడు-

విద్వాన్	విద్వాంసౌ	విద్వాంసః
హేవిద్వన్	హేవిద్వాంసౌ	హేవిద్వాంసః
విద్వాంసం	విద్వాంసౌ	విదుషః
విదుషా	విద్వద్భ్యాం	విద్వద్భిః
విదుషే	విద్వద్భ్యాం	విద్వద్భ్యః
విదుషః	విద్వద్భ్యాం	విద్వద్భ్యః
విదుషః	విదుషోః	విదుషాం
విదుషి	విదుషోః	విద్వత్సు

ఏవం సేదివాన్- ఉపేయివాన్-తస్థివాన్-ఇత్యాదయః

హకారాంతః-పుంలింగో లిట్ఛబ్దః- ఆస్వాదించువాడు

లిట్	లిహౌ	లిహః
హేలిట్	హేలిహౌ	హేలిహః
లిహం	లిహౌ	లిహః
లిహా	లిడ్భ్యాం	లిడ్భిః

లిహా	లిడ్భ్యాం	లిడ్భ్యః
లిహః	లిడ్భ్యాం	లిడ్భ్యః
లిహః	లిహోః	లిహాం
లిహి	లిహోః	లిట్సు

ఏవం-మహీరుట్- ఇత్యాదయః-

ఇతిహలంతపుంలింగసాధారణశబ్దాః-

అథహలంత స్త్రీలింగ సాధారణశబ్దాః-

త్వక్శబ్దో జలముక్శబ్దవత్ - స్రక్శబ్దో భిషక్శబ్దవత్-
తకారాన్తాః ప్రాయశః స్త్రీలింగే ఈకారాన్తాభవన్తి॥
యథా-జక్షతీ- జాగ్రతీ-దరిద్రతీ- శాసతీ- చకాసతీ-దధతీ-
దదతీ - జుహ్వతీ - బిభ్యతీ - బోభువతీ - అదతీ - సున్వతీ -
రుంధతీ - కుర్వతీ - క్రీణతీ - ధీమతీ- గుణవతీ- భవతీ- యా
వతీ-తావతీ- ఇయతి-కియతీ- భాతీ-భాంతీ- నిద్రాతీ- నిద్రా
న్తి - తుదన్తి - తుదతీ - లసన్తీ - లసతీ- భవన్తీ - పచన్తీ-
కారయన్తీ- చికీర్షన్తీ- పుత్రియన్తీ - దీవ్యన్తీ - జీర్యన్తీ-
ఇత్యాదయః॥ జక్షతీ జక్షత్యౌ జక్షత్యః-(ఇత్యాది) హరి
త్ - పాపజిత్ - సోమసుత్ - పుణ్యకృత్ - (ఇత్యాదీనా

హలన్త స్త్రీలింగ సాధారణశబ్దాః

మికారాదిపూర్వక తకారాన్తానాం మరుచ్ఛబ్దవద్రూపం

హరిత్ - హరితౌ - హరితః - (ఇత్యాది) సంపచ్ఛబ్దాది విపచ్ఛబ్దవత్-

ధకారాన్త స్త్రీలింగః క్షుచ్ఛబ్దః- ఆకలి-

*క్షుత్	క్షుధౌ	క్షుధః
తృ-క్షుధా	క్షుద్భ్యాం	క్షుద్భిః
స-క్షుధి	క్షుధోః	క్షుత్సు

ఏవం - యుత్- మర్మావిత్- ఇత్యాదయః-

సీమన్ శబ్దో రాజన్-శబ్దవత్-ఏవం-దామా- ఇత్యాదయః-

భకారాంత స్త్రీలింగః కకుప్ఛబ్దః - దిక్కు-

*కకుప్	కకుభౌ	కకుభః
తృ-కకుభా	కకుభ్భ్యాం	కకుబ్భిః
స-కకుభి	కకుభోః	కకుప్సు

రేఫాంత స్త్రీలింగో గిర్శబ్దః- వాక్కు-

*గీః	గిరౌ	గిరః
తృ-గిరా	గీర్భ్యాం	గీర్భిః
స - గిరి	గిరోః	గీర్షు

ఏవం-పూః-ధూః- ఇత్యాదయః-

హాలన్తనపుంసకలిఙ్గసాధారణశబ్దాః-

వకారాన్తస్త్రీలింగో దివ్‌శబ్దః - స్వర్గము.

*ద్యౌః	దివౌ	దివః
తృ-దివా	ద్యుభ్యాం	ద్యుభిః
స-దివి	దివోః	ద్యుషు

విపాట్ఛబ్దో విట్ఛబ్దవత్-

శకారాంత స్త్రీలింగో దిక్ఛబ్దః - దిక్కు-

*దిక్	దిశౌ	దిశః
తృ-దిశా	దిగ్భ్యాం	దిగ్భిః
స- దిశి	దిశోః	దిక్షు

ఏవం-దృక్-యాదృక్-తాదృక్-ఇత్యాదయః-

త్విట్ఛబ్దోద్విట్ఛబ్దవత్ - సుమనశ్శబ్దో వేధశ్శబ్దవత్-

ఇతిహాలన్త స్త్రీలింగసాధారణశబ్దాః-

అథహాలంత నపుంసకలింగ సాధారణశబ్దాః-

చకారాంత నపుంసకలింగ స్సువాక్ఛబ్దః-

మంచివాక్కులుగలకులము-

*సువాక్	సువాచీ	సువాఞ్చి

పునస్తద్వత్- శేషం జలముక్ఛబ్దవత్-

ఏవం- సుష్పక్ - ఇత్యాదయః-

జకారాంతనపుంసకలింగోఽసృక్ఛబ్దః- ర_క్తము.

అసృక్	అసృజీ	అసృంజి

పున_స్తద్వత్- శేషంభిషక్ఛబ్దవత్ -ఏవం-సుభిషక్ -
ఇత్యాదయః-

అసక్ఛబ్దార్థకోఽసన్ శబ్ద స్తువక్ష్యమాణనామన్ శబ్దవత్ -

తకారాంతనపుంసకలింగో యకృచ్ఛబ్దః-మాంసవిశేషము.

యకృత్	యకృతీ	యకృంతి

పున_స్తద్వత్- శేషంపుంవత్- ఏవం. శకృత్-కర్మకృత్-
[illegible]త్ - అవత్ - రుంధత్ - కుర్వత్- క్రీణత్ - [illegible] -
[illegible]మత్ - యావత్ - తావత్ - ఇత్యాదయః-

యకృచ్ఛకృచ్ఛబ్దార్థకౌయకన్- శకన్ శబ్దౌ
వక్ష్యమాణనామన్ శబ్దవత్ -

తకారాంతనపుంసకలింగోదధచ్ఛబ్దః- ధరించునది-

దధత్	దధతీ	దధంతి / దధతి

పున_స్తద్వత్- శేషంపుంవత్- ఏవం-జక్షత్- [illegible] -
దరిద్రత్- శాసత్- చకాసత్- దధత్- బిభ్రత్- [illegible] -
ఇత్యాదయః॥

హలన్తనపుంసకలిఙ్గసాధారణశబ్దాః-

తకారాంతనపుంసకలింగ స్తుదచ్ఛబ్దః - వ్యథపెట్టునది-

*తుదత్ — తుదంతి / తుదతీ — తుదంతి

పున స్తద్వత్- శేషంపుంవతు- ఏవం-భాత్- ఉల్లసత్-
ఇత్యాదయః-

తకారాంతనపుంసకలింగః-పచచ్ఛబ్దః-వండెడికులము-

*పచత్ — పచంతీ — పచంతి

పున స్తద్వత్- శేషంపుంవతు- ఏవం-గచ్ఛతు-భవతు-దీవ్యతు-
మాంద్యతు-చికీర్షతు- పుత్రీయత్- ఇత్యాదయః॥

తకారాంతనపుంసకలింగో మహచ్ఛబ్దః-గొప్పది-

*మహత్ — మహతీ — మహాంతి

పున స్తద్వతు- శేషంపుంవతు-

తకారాంతనపుంసకలింగో హృచ్ఛబ్దః- మనస్సు-

*హృత్ — హృదీ — హృంది

పున స్తద్వత్- శేషందివిషచ్ఛబ్దవత్-
ఏవం- సముత్- పాపనుత్- ఇత్యాదయః-

నకారాంతనపుంసకలింగో నామన్ శబ్దః-పేరు-

నామ — నామ్నీ / నామనీ — నామాని

హలన్తనపుంసకలిఙ్గసాధారణశబ్దాః-

హే-నామన్	హే-నామనీ / హే-నామ్నీ	హే-నామాని
హే-నామ		
నామ	నామ్నీ / నామనీ	నామాని

శేషం-రాజన్‌శబ్దవత్ - ఏవం-దామ-సురాజ-
ఇత్యాదయః-

నకారాన్తనపుంసకలిఙ్గో వర్మన్‌శబ్దః- కవచము-

వర్మ	వర్మణీ	వర్మాణి
హే వర్మ / హే వర్మన్	హే వర్మణీ	హే వర్మాణి
వర్మ	వర్మణీ	వర్మాణి

శేషమాత్మన్-శబ్దవత్ - ఏవం-మర్మ-నర్మ-
సహాకృత్వ - ఇత్యాదయః-

నకారాన్తనపుంసకలిఙ్గో గుణిన్‌శబ్దః-గుణవంతుడు-

గుణి	గుణినీ	గుణీని
హే గుణిన్ / హే గుణి	హే గుణినీ	గుణీని
గుణి	గుణినీ	గుణీని

శేషంపుంవతు-ఏవం-స్రగ్వి-వాగ్మి-ఇత్యాదయః-

శకారాంతనపుంసకలింగస్తాదృక్ఛబ్దః - అట్టిది-

※తాదృక్	తాదృశీ	తాదృశిం

పునస్తద్వత్- శేషంపుంవత్- ఏవంయాదృక్-

ఇత్యాదయః-

షకారాంతనపుంసకలింగస్సితత్విట్ఛబ్దః-తెల్లనికాంతిగలది-

※సితత్విట్	సితత్విషీ	సితత్వింషి

పునస్తద్వత్- శేషంద్విట్ఛబ్దవత్- ఏవంరత్నముట్-

ఇత్యాదయః-

సకారాంతనపుంసకలింగోమనశ్శబ్దః - మనస్సు-

※మనః	మనసీ	మనాంసి

పునస్తద్వత్-శేషంవేధశ్శబ్దవత్-ఏవంవయః-పయః-

ఇత్యాదయః-

హకారాంతనపుంసకలింగోలిట్ఛబ్దః-ఆస్వాదించునది-

※లిట్	లిహీ	లింహి

పునస్తద్వత్ - శేషంపుంవత్-

ఇతిహలంతనపుంసకలింగ - సాధారణశబ్దాః-

అథసర్వనామశబ్దాః

సర్వ - విశ్వ- కతర- కతమ- యతర- యతమ- తతర
తతమ- ఏకతర - ఏకతమ - అన్య - అన్యతర - ఇతర-త్వ
సమ- సీమ- నేమ- పూర్వ - పర - అపర- దక్షిణ- ఉత్తర
అధర- అవర- స్వ- అంతర-ఏక- ఉభ- ఉభయ- ద్వి-త్వత్
భవత్- తద్- త్యద్- యద్ - ఏతద్- యుష్మద్- అస్మద్
కిమ్- ఇదమ్- అదస్॥

అకారాంతః పులింగస్సర్వశబ్దః - సమస్తము-

సర్వః	సర్వౌ	సర్వే
హే-సర్వ	హే సర్వౌ	హే-సర్వే
సర్వమ్	సర్వౌ	సర్వాన్
సర్వేణ	సర్వాభ్యామ్	సర్వైః
సర్వస్మై	సర్వాభ్యామ్	సర్వేభ్యః
సర్వస్మాత్	సర్వాభ్యామ్	సర్వేభ్యః
సర్వస్య	సర్వయోః	సర్వేషాం
సర్వస్మిన్	సర్వయోః	సర్వేషు

ఏవం - విశ్వాది సీమశబ్దపర్యంతానాం రూపమ్-

సర్వనామశబ్దాః-

అకారాంతఃపుంలింగో నేమశబ్దః- సగము-

నేమః	నేమౌ	నేమే / నేమాః
హే- నేమ	నేమౌ	హే నేమే / హే నేమాః

శేషంసర్వశబ్దవత్-

అకారాంతఃపుంలింగః పూర్వశబ్దః-పూర్వుడు-

పూర్వః	పూర్వౌ	పూర్వే / పూర్వాః
హే పూర్వ	హే పూర్వౌ	హే పూర్వే / హే పూర్వాః
పూర్వం	పూర్వౌ	పూర్వాన్
పూర్వేణ	పూర్వాభ్యామ్	పూర్వైః
పూర్వస్మై	పూర్వాభ్యామ్	పూర్వేభ్యః
పూర్వస్మాత్ / పూర్వాత్	పూర్వాభ్యామ్	పూర్వేభ్యః
పూర్వస్య	పూర్వయోః	పూర్వేషాం

సర్వనామశబ్దాః-

పూర్వయోః పూర్వేషు

ఏవం పరప్రభృత్యంతరశబ్దపర్యంతానాం రూపం-

ఏకశబ్దస్సర్వశబ్దవత్ - సంఖ్యావాచకశ్చైవ నిత్యైకవచనాంతః - ఏకః - హే ఏక - ఏకమ్ - ఏకేన - ఏకస్మై - ఏకస్మాత్ - ఏకస్య - ఏకస్మిన్॥

అకారాంతః పుంలింగో నిత్యద్వివచన ఉభశబ్దః - ఇద్దఱు-

*ఉభౌ-ఉభౌ	ఉభాభ్యామ్	ఉభాభ్యామ్
ఉభాభ్యామ్	ఉభయోః	ఉభయోః

అకారాంతః పుంలింగ ఉభయశబ్దో ద్వివచనరహితః-

రెండవయవములుగలది-

ఏ-	బ-
ఉభయః	ఉభయే
హే ఉభయ	హే ఉభయే
ఉభయమ్	ఉభయాన్
ఉభయేన	ఉభయైః
ఉభయస్మై	ఉభయేభ్యః

ఉభయస్మాత్	ఉభయేభ్యః
ఉభయస్య	ఉభయేషామ్
ఉభయస్మిన్	ఉభయేషు

ఇకారాంతఃపుంలింగో ద్విశబ్దో నిత్యద్వివచనాంతః-

ద్వౌ- ద్వౌ- ద్వాభ్యామ్-ద్వాభ్యామ్-ద్వాభ్యామ్-

ఇద్దఱు- ద్వయోః- ద్వయోః-

త్యచ్ఛబ్దోమరుచ్ఛబ్దవత్ - భవచ్ఛబ్దోధీమచ్ఛబ్దవత్

దకారాంతః పుంలింగః తచ్ఛబ్దః-వాడు-

సః	తౌ	తే
తం	తౌ	తాన్
తేన	తాభ్యామ్	తైః
తస్మై	తాభ్యామ్	తేభ్యః
తస్మాత్	తాభ్యామ్	తేభ్యః
తస్య	తయోః	తేషాం
తస్మిన్	తయోః	తేషు

ఏవం-స్యః-త్యౌ- త్యే - త్యమ్-త్యౌ-త్యాన్-

యః-యౌ-యే-యమ్ యౌ-యాన్-ఇత్యాదిసర్వశబ్దాః-

సర్వనామశబ్దాః-

దకారాంతః పుంలింగ ఏతచ్ఛబ్దః- వీడు.

ఏషః	ఏతౌ	ఏతే
ఏతమ్ ఏనమ్	ఏతౌ ఏనౌ	ఏతాన్ ఏనాన్
ఏతేన ఏనేన	ఏతాభ్యామ్	ఏతైః
ఏతస్మై	ఏతాభ్యామ్	ఏతేభ్యః
ఏతస్మాత్	ఏతాభ్యామ్	ఏతేభ్యః
ఏతస్య	ఏతయోః ఏనయోః	ఏతేషామ్
ఏతస్మిన్	ఏతయోః ఏనయోః	ఏతేషు

దకారాంతః పుంలింగో యుష్మచ్ఛబ్దః- నీవు.

త్వమ్	యువామ్	యూయమ్
త్వామ్ త్వా	యువామ్ వామ్	యుష్మాన్ వః
త్వయా	యువాభ్యామ్	యుష్మాభిః

తుభ్యమ్	యువాభ్యామ్	యుష్మభ్యమ్
తే	వామ్	వః
త్వత్	యువాభ్యామ్	యుష్మత్
తవ	యువయోః	యుష్మాకమ్
తే	వామ్	వః
త్వయి	యువయోః	యుష్మాసు

దకారాన్తః పుంలిఙ్గో ऽస్మచ్ఛబ్దః- నేను-

అహమ్	అవామ్	వయమ్
మామ్	ఆవామ్	అస్మాన్
మా	నౌ	నః
మయా	ఆవాభ్యామ్	అస్మాభిః
మహ్యమ్	ఆవాభ్యామ్	అస్మభ్యమ్
మే	నౌ	నః
మత్	ఆవాభ్యామ్	అస్మత్
మమ	అవయోః	అస్మాకమ్
మే	నౌ	నః
మయి	అవయోః	అస్మాసు

మకారాన్తః పుంలిఙ్గః కింశబ్దః- ఎవ్వడు-

సర్వనామశబ్దాః-

కః-కౌ-కే-కమ్-కౌ-కాన్ - ఇత్యాదిసచ్ఛబ్దవత్-

మకారాంతఃపుంలింగఇదంశబ్దః - వీడు-

అయమ్	ఇమౌ	ఇమే
ఇమమ్	ఇమౌ	ఇమాన్
ఏనమ్	ఏనౌ	ఏనాన్
అనేన ఏనేన	అభ్యామ్	ఏభిః
అస్మై	ఆభ్యామ్	ఏభ్యః
అస్మాత్	ఆభ్యామ్	ఏభ్యః
అస్య	అనయోః ఏనయోః	ఏషామ్
అస్మిన్	అనయోః ఏనయోః	ఏషు

సకారాంతఃపుంలింగోఽదశ్శబ్దః - వీడు-

అసౌ	అమూ	అమీ
అముమ్	అమూ	అమూన్
అమునా	అమూభ్యామ్	అమీభిః

అముష్మై	అమూభ్యామ్	అమీభ్యః
అముష్మాత్	అమూభ్యామ్	అమీభ్యః
అముష్య	అముయోః	అమీషామ్
అముష్మిన్	అముయోః	అమీషు

ఇతిసర్వనామ్నాం పుంలింగరూపం-

అథసర్వనామ్నాం స్త్రీలింగేరూపమ్-

ఆకారాంత స్త్రీలింగస్సర్వాశబ్దః-

సర్వా	సర్వే	సర్వాః
హేసర్వే	హేసర్వే	హేసర్వాః
సర్వామ్	సర్వే	సర్వాః
సర్వయా	సర్వాభ్యామ్	సర్వాభిః
సర్వస్యై	సర్వాభ్యామ్	సర్వాభ్యః
సర్వస్యాః	సర్వాభ్యామ్	సర్వాభ్యః
సర్వస్యాః	సర్వయోః	సర్వాసామ్
సర్వస్యామ్	సర్వయోః	సర్వాసు

ఏవం- విశ్వాశబ్దప్రభృత్యుభయాశబ్దపర్యంతానాం రూపమ్- ఏకోభోభయశబ్దానాంపుంలీవవచననియమః॥

సర్వనామశబ్దాః

ఇకారాంత స్త్రీలింగోద్విశబ్దః-

ద్వే - ద్వే - ద్వాభ్యామ్ - ద్వాభ్యామ్ - ద్వాభ్యామ్
ద్వయోః-ద్వయోః-తచ్ఛబ్దఃపుంవత్-భవచ్ఛబ్దః - స్త్రియాం
గౌరీవత్- భవతీ- భవత్యౌ - భవత్యః- ఇత్యాది-

దకారాంత స్త్రీలింగ స్తచ్ఛబ్దః-

సా	తే	తాః
తామ్	తే	తాః
తయా	తాభ్యామ్	తాభిః
తస్యై	తాభ్యామ్	తాభ్యః
తస్యాః	తాభ్యామ్	తాభ్యః
తస్యాః	తయోః	తాసామ్
తస్యామ్	తయోః	తాసు

ఏవం-స్యా-త్యే-త్యాః-యా-యే-యాః- ఇత్యాది

దకారాంత స్త్రీలింగ ఏతచ్ఛబ్దః-

ఏషా	ఏతే	ఏతాః
ఏతామ్	ఏతే	ఏతాః
ఏనామ్	ఏనే	ఏనాః

ఏతయా ఏనయా	ఏతాభ్యామ్	ఏతాభిః
ఏతస్యై	ఏతాభ్యామ్	ఏతాభ్యః
ఏతస్యాః	ఏతాభ్యామ్	ఏతాభ్యః
ఏతస్యాః	ఏతయోః ఏనయోః	ఏతాసామ్
ఏతస్యామ్	ఏతయోః ఏనయోః	ఏతాసు

యుష్మదస్మచ్ఛబ్దౌ లింగత్రయేపి సరూపౌ

మకారాంతః స్త్రీలింగః కింశబ్దః-

కా- కే- కాః - ఇత్యాదితచ్ఛబ్దవత్-

మకారాంతః స్త్రీలింగ ఇదంశబ్దః-

ఇయమ్	ఇమే	ఇమాః
ఇమామ్ ఏనామ్	ఇమే ఏనే	ఇమాః ఏనాః
అనయా ఏనయా	ఆభ్యామ్	ఆభిః
అస్యై	ఆభ్యామ్	ఆభ్యః

అస్యాః	ఆభ్యామ్	ఆభ్యః
అస్యాః	ఆనయోః ఏనయోః	ఆసామ్
అస్యామ్	అనయోః ఏనయోః	ఆసు

సకారాంత స్త్రీలింగో౽దశ్శబ్దః.

అసౌ	అమూ	అమూః
అమూమ్	అమూ	అమూః
అముయా	అమూభ్యామ్	అమూభిః
అముష్యై	అమూభ్యామ్	అమూభ్యః
అముష్యాః	అమూభ్యామ్	అమూభ్యః
అముష్యాః	అముయోః	అమూషామ్
అముష్యామ్	అముయోః	అమూషు

ఇతిసర్వనామ్నాం స్త్రీలింగేరూపమ్

అథసర్వనామ్నాం నపుంసకేరూపమ్

అకారాంత నపుంసకలింగస్సర్వశబ్దః-

సర్వమ్	సర్వే	సర్వాణి
హే-సర్వ	హే-సర్వే	హేసర్వాణి

సర్వమ్ సర్వే సర్వాణి

శేషంపుంవత్-ఏవం- విశ్వశబ్దస్య- ఏకతరశబ్దస్య- త్వ శబ్దమారభ్య ఉభయశబ్దపర్యంతానామ్ చరూపమ్ - పూ ర్వాదీనా మంతరశబ్దపర్యంతానాం పంచమీసప్తమ్యేకవచ నయోః - పుంసీవరూపద్వయం ఏకోభోభ శబ్దానాంతు పూర్వనదేవవచననియమః॥

అకారాంతనపుంసకలింగః కతరశబ్దః-

*కతరత్ కతరే కతరాణి

పునస్తద్వత్- శేషంసర్వశబ్దవత్- ఏవంకతమశబ్దమా రభ్యేతర-శబ్దపర్యంతానా- మేకతెరశబ్దవినా- కృతానాం రూపం - ద్విశబ్దః - స్త్రీంవత్ - త్వచ్ఛబ్దభవచ్ఛబ్దౌయకృ చ్ఛబ్దవత్॥

దకారాంతనపుంసకలింగస్తచ్ఛబ్దః-

తత్ తే తాని

పునస్తద్వత్ - శేషంపుంవత్-

ఏవం - త్వత్ - యత్-

దకారాంత. నపుంసకలింగ - ఏతచ్ఛబ్దః-

ఏనత్ ఏతే ఏతాని

సర్వనామశబ్దాః.

ఏతత్ } ఏతే } ఏతాని
ఏనత్ } ఏనే } ఏనాని

శేషంపుంవత్ - యుష్మదస్మచ్ఛబ్దౌ -
లింగత్రయేఽపి సరూపావిత్యుక్తమ్
మకారాంత నపుంసకలింగః కింశబ్దః.

కిం   కే   కాని

పునస్తద్వత్ - శేషంపుంవత్ -
మకారాంత నపుంసకలింగ ఇదంశబ్దః -

ఇదమ్   ఇమే   ఇమాని

ఇదమ్ } ఇమే } ఇమాని
ఏనమ్ } ఏనే } ఏనాని

శేషం - పుంవత్ -
సకారాంతనపుంసకలింగోఽదశ్శబ్దః -

అదః   అమూ   అమూని

పునస్తద్వత్ - శేషంపుంవత్ - ఇతిసర్వనామ్నాం
నపుంసకరూపనిరూపణమ్,
ఇమేసర్వనామశబ్దాః -

అథాజంతపుంలింగవిశేషశబ్దాః.

అకారాంతః పుంలింగ ప్రథమశబ్దః- మొదటివాడు.

ప్రథమః	ప్రథమౌ	ప్రథమే / ప్రథమాః
హే ప్రథమ	హే ప్రథమౌ	హే ప్రథమే / హే ప్రథమాః

శేషం రామశబ్దవత్ - ఏవం చరమః - అల్పః - అర్థః-కతిపయః- (ఏతే చ) ద్వయః-ద్వితయః- త్రయః - త్రితయః-చతుష్టయః-పంచతయః - (ఇత్యాదయస్తయబంతాశ్చ)

ద్వితీయశబ్దో రామశబ్దవత్ -చతుర్థీమారభ్య విశేషః-

ద్వితీయస్మై / ద్వితీయాయ	ద్వితీయాభ్యామ్	ద్వితీయేభ్యః
ద్వితీయస్మాత్ / ద్వితీయాత్	ద్వితీయాభ్యామ్	ద్వితీయేభ్యః
ద్వితీయస్య	ద్వితీయయోః	ద్వితీయానామ్

అజన్తపుంలింగవిశేషశబ్దాః.

ద్వితీయస్మిన్ / ద్వితీయే } ద్వితీయయోః ద్వితీయేషు

ఏవంతృతీయః.

అకారాంతః పుంలింగో నిర్జరశబ్దః - దేవత.

నిర్జరః	నిర్జరౌ / నిర్జరసౌ	నిర్జరాః / నిర్జరసః
హేనిర్జర	హేనిర్జరౌ / హేనిర్జరసౌ	హేనిర్జరాః / హేనిర్జరసః
నిర్జరమ్ / నిర్జరసమ్	నిర్జరౌ / నిర్జరసౌ	నిర్జరాన్ / నిర్జరసః
నిర్జరేణ / నిర్జరసా	నిర్జరాభ్యామ్	నిర్జరైః
నిర్జరాయ / నిర్జరసే	నిర్జరాభ్యామ్	నిర్జరేభ్యః
నిర్జరాత్ / నిర్జరసః	నిర్జరాభ్యామ్	నిర్జరేభ్యః
నిర్జరస్య / నిర్జరసః	నిర్జరయోః / నిర్జరసోః	నిర్జరాణామ్ / నిర్జరసామ్

నిర్జరే	నిర్జరయోః	నిర్జరేషు
నిర్జరసి	నిర్జరసోః	

పాదార్థకః పచ్ఛబ్దో దకారాన్తో దివిషచ్ఛబ్దవత్-
దన్తార్థకో దచ్ఛబ్దస్తకారాన్తో మరుచ్ఛబ్దవత్-
యూషార్థకో యూషన్ శబ్దో రాజన్ శబ్దవత్-

(యథా) నకారాంతః పుంలింగో యూషన్ శబ్దః-కవ్వము.

యూషా	యూషాణౌ	యూషాణః
హేయూషన్	హేయూషాణౌ	హేయూషాణః
యూషాణమ్	యూషాణౌ	యూష్ణభిః
యూషా	యూషభ్యామ్	యూషభిః
స.- యూష్ణి / యూషణి	యూష్ణోః	యూషసు

సకారాంతః పుంలింగో మాశ్శబ్దః - మాసము.

*మాః	మాసౌ	మాసః
మాసమ్	మాసౌ	మాసః
మాసా	మాభ్యామ్	మాభిః
స మాసి	మాసోః	మాస్సు

అజన్తపుంలింగవిశేషశబ్దాః.

అకారాంతఃపుంలింగో విశ్వపాశబ్దః - జగద్రక్షకుడు.

※విశ్వపాః	విశ్వపౌ	విశ్వపాః
విశ్వపామ్	విశ్వపౌ	విశ్వపః
విశ్వపా	విశ్వపాభ్యామ్	విశ్వపాభిః
విశ్వపే	విశ్వపాభ్యామ్	విశ్వపాభ్యః
విశ్వపః	విశ్వపాభ్యామ్	విశ్వపాభ్యః
విశ్వపః	విశ్వపోః	విశ్వపామ్
విశ్వపి	విశ్వపోః	విశ్వపాసు

ఎవం - శంఖధ్మాః - గంధఘ్రాః - ఇత్యాదయః-

అకారాంతఃపుంలింగో హాహాశబ్దః - ఒక గంధర్వుడు-

※హాహాః	హాహౌ	హాహాః
హాహామ్	హాహౌ	హాహాన్
హాహా	హాహాభ్యామ్	హాహాభిః
హాహై	హాహాభ్యామ్	హాహాభ్యః
హాహాః	హాహాభ్యామ్	హాహాభ్యః
హాహాః	హాహౌః	హాహామ్
హాహే	హాహౌః	హాహాసు

ఇకారాంతఃపుంలింగస్సఖిశబ్దః- చెలికాడు.

సఖా	సఖాయౌ	సఖాయః
హేసఖే	హేసఖాయౌ	హేసఖాయః
సఖాయమ్	సఖాయౌ	సఖీన్
సఖ్యా	సఖిభ్యామ్	సఖిభిః
సఖ్యే	సఖిభ్యామ్	సఖిభ్యః
సఖ్యుః	సఖిభ్యామ్	సఖిభ్యః
సఖ్యుః	సఖ్యోః	సఖీనామ్
సఖ్యౌ	సఖ్యోః	సఖిషు

అస్యతత్పురుషాంతత్వే రామశబ్దవద్రూపం - కృష్ణసఖః-పరమసఖః- ఇతోఽన్యస్యవిశేషోస్తి-ససమాసరూపణాగ్రంథేనిరూపయిష్యతే॥

పతిశబ్దో-హరిశబ్దవత్ -తృతీయామారభ్యవిశేషః-

పత్యా	పతిభ్యాం	పతిభిః
పత్యే	పతిభ్యాం	పతిభ్యః
పత్యుః	పతిభ్యాం	పతిభ్యః
పత్యుః	పత్యోః	పతీనాం
పత్యౌ	పత్యోః	పతిషు

అజన్తపుంలింగవిశేషశబ్దాః.

సమాసోహరిశబ్దవదేవ-
భూపతినా-భూపతయే-భూపతేః-భూపతౌ-

ఇకారాంతఃపుంలింగత్రిశబ్దోనిత్యబహువచనాంతః,
(ముగ్గురు)*త్రయః-త్రీన్-త్రిభిః-త్రిభ్యః-త్రిభ్యః,
త్రయాణాం - త్రిషు.

ఈకారాంతః పుంలింగః ప్రధీశబ్దః,
అతిశయించినబుద్ధికలవాడు-

*ప్రధీః	ప్రధ్యౌ	ప్రధ్యః
ప్రధ్యం	ప్రధ్యౌ	ప్రధ్యః
ప్రధ్యా	ప్రధీభ్యాం	ప్రధీభిః
ప్రధ్యే	ప్రధీభ్యాం	ప్రధీభ్యః
ప్రధ్యః	ప్రధీభ్యాం	ప్రధీభ్యః
ప్రధ్యః	ప్రధ్యోః	ప్రధ్యాం
ప్రధ్యి	ప్రధ్యోః	ప్రధీషు

సేనానీశబ్దః ప్రధీశబ్దవత్-సప్తమ్యేకవచనేవిశేషః-సేనాన్యాం-సేనాన్యోః-సేనానీషు-ఏవం గ్రామణీః-అగ్రణీః-ఉన్నీః-ఇత్యాదయోనీశబ్దాంతరశబ్దాః- పపీశబ్దస్సూర్యవాచకః ప్రధీశబ్దవత్-ద్వితీయాసప్తమ్యోర్విశేషః॥

ద్వి-పపిం	పప్యా	పపీక్ష
స-పపి	పప్యోః	పపీషు

ఏవం యయీః (మార్గము) ఇత్యాదయః- వాతప్రమీశబ్దస్య (వాతాభిముఖగామి మృగార్థకస్య) ద్వితీయా సప్తమ్యోః ప్రధీవత్సపీవచ్చ రూపం॥

ద్వి-వాతప్రమీం వాతప్రమ్యం	వాతప్రమ్యా	వాతప్రమీక్ష వాతప్రమ్యః
స-వాతప్రమి వాతప్రమ్యి	వాతప్రమ్యోః	వాతప్రమీషు

శేషం ప్రధీశబ్దవత్-

ఈకారాంతః పుంలింగస్సుధీశబ్దః-విద్వాంసుడు-

సుధీ	సుధియౌ	సుధియః
సుధియం	సుధియౌ	సుధియః
సుధియా	సుధీభ్యాం	సుధీభిః
సుధియే	సుధీభ్యాం	సుధీభ్యః
సుధియః	సుధీభ్యాం	సుధీభ్యః
సుధియః	సుధియోః	సుధియాం
సుధియి	సుధియోః	సుధీషు

అజన్తపుంలింగవిశేషశబ్దాః

ఏవం-సుశ్రీః- యవక్రీః- ఇత్యాదయః-

నీశబ్ద స్సుధీశబ్దవత్ - స ప్తమ్యాం విశేషః-

నియాం	నియో	నీషు

ఉకారాంతః పుంలింగః క్రోష్టుశబ్దః- పక్షే-

క్రోష్టా	క్రోష్టారౌ	క్రోష్టారః
హే క్రోష్టో	హే క్రోష్టారౌ	హే క్రోష్టారః
క్రోష్టారం	క్రోష్టారౌ	క్రోష్టూన్
క్రోష్ట్రా / క్రోష్టునా	క్రోష్టుభ్యాం	క్రోష్టుభిః
క్రోష్ట్రే / క్రోష్టవే	క్రోష్టుభ్యాం	క్రోష్టుభ్యః
క్రోష్టుః / క్రోష్టోః	క్రోష్టుభ్యాం	క్రోష్టుభ్యః
క్రోష్టుః / క్రోష్టోః	క్రోష్ట్రోః / క్రోష్ట్వోః	క్రోష్టూనాం
క్రోష్టరి / క్రోష్టౌ	క్రోష్ట్రోః / క్రోష్ట్వోః	క్రోష్టుషు

సాంబశబ్దార్థకః స్వశబ్దశ్శంభువత్-

ఊకారాంతఃపుంలింగఃఖలపూశబ్దః- కళ్ళమూడ్చువాండు-

ఖలపూః	ఖలప్వౌ	ఖలప్వః
ఖలప్వం	ఖలప్వౌ	ఖలప్వః
ఖలప్వా	ఖలపూభ్యాం	ఖలపూభిః
ఖలప్వే	ఖలపూభ్యాం	ఖలపూభ్యః
ఖలప్వః	ఖలపూభ్యాం	ఖలపూభ్యః
ఖలప్వః	ఖలప్వోః	ఖలప్వాం
ఖలప్వి	ఖలపాః	ఖలపూషు

ఏవంసుల్లూః- ఉల్లూః- ఇత్యాదయః-

హూహూశబ్దో గంధర్వ విశేషవాచకః-

ఖలపూశబ్దవత్ - ద్వితీయాయాం విశేషః.

ద్వి॰ హూహూం హూహ్వౌ హూహూన్

ఊకారాంతఃపుంలింగస్స్వభూశబ్దః-బ్రహ్మ,

స్వభూః	స్వభువౌ	స్వభువః
స్వభువం	స్వభువౌ	స్వభువః
స్వభువా	స్వభూభ్యాం	స్వభూభిః
స్వభువే	స్వభూభ్యాం	స్వభూభ్యః
స్వభువః	స్వభూభ్యాం	స్వభూభ్యః

అజన్తపుంలింగవిశేషశబ్దాః

స్వభువః	స్వభువోః	స్వభువాం
స్వభువి	స్వభువోః	స్వభూషు

ఏవంఆత్మభూః-ధర్మభూః- ఇత్యాదయోభూశబ్దాంత శబ్దాః- లూః- కటపూః- ఇత్యాదయశ్చ- వర్షాభూః- దృమ్భూః - కరభూః - కారభూః - పునర్భూః - ఏతేభూశబ్దాంతశబ్దాఅపిఖలపూశబ్దవత్- దృమ్భూశబ్దస్తుహూహూశబ్దవత్-

ఋకారాంతఃపుంలింగో నృశబ్దః - మనుష్యుడు-

నా	నరౌ	నరః
హేనరః	హేనరౌ	హేనరః
నరం	నరౌ	నౄన్
న్రా	నృభ్యాం	నృభిః
న్రే	నృభ్యాం	నృభ్యః
నుః	నృభ్యాం	నృభ్యః
నుః	న్రోః	నృణాం / నౄణాం
నరి	న్రోః	నృషు

ఇమకాః - తేనసహావర్తనాత ఇతిశేషః-

ఏకారాంతఃపుంలింగస్సేశబ్దః-మన్మధునితోఁగూడినవాడు.

సేః	సయౌ	సయః
సయం	సయౌ	సయః
సయా	సేభ్యాం	సేభిః
సయే	సేభ్యాం	సేభ్యః
సేః	సేభ్యాం	సేభ్యః
సేః	సయోః	సయాం
సయి	సయోః	సేషు

ఏవంస్మృతేః - ఇత్యాదయః,

ఐకారాంతఃపుంలింగో రైశబ్దః - ధనము,

రాః	రాయౌ	రాయః
రాయం	రాయౌ	రాయః
రాయా	రాభ్యాం	రాభిః
రాయే	రాభ్యాం	రాభ్యః
రాయః	రాభ్యాం	రాభ్యః
రాయః	రాయోః	రాయాం
రాయి	రాయోః	రాసు

అజన్తపుంలింగవిశేషశబ్దాః.

ఔకారాన్తః పుంలింగో గ్లౌశబ్దః-చంద్రః (యః,

గ్లౌః	గ్లావౌ	గ్లావః
గ్లావం	గ్లావౌ	గ్లావః
గ్లావా	గ్లౌభ్యాం	గ్లౌభిః
గ్లావే	గ్లౌభ్యాం	గ్లౌభ్యః
గ్లావః	గ్లౌభ్యాం	గ్లౌభ్యః
గ్లావః	గ్లావోః	గ్లావాం
గ్లావి	గ్లావోః	గ్లౌషు

ఏవం-సునౌః-ఇత్యాదయః-

ఇత్యజంతపుంలింగవిశేషశబ్దాః-

~~~~~~~~

అథాజంత స్త్రీలింగవిశేషశబ్దాః-

అమ్బా- అక్కా - అల్లా- ఏతేమాతృవాచకాః-

రమాశబ్దవత్-సంబుద్ధౌ విశేషః-

హే అమ్బ	హే అమ్బే	హే అమ్బాః

ఏవం- హే అక్క- హే అల్ల,

ద్వితీయా శబ్దో రమాశబ్దవత్-చతుర్థీమారభ్య విశేషః-
~~~~~~~~

చ-ద్వితీయస్యై ద్వితీయాయై	ద్వితీయాభ్యాం	ద్వితీయాభ్యః
ద్వితీయస్యాః ద్వితీయాయాః	ద్వితీయాభ్యాం	ద్వితీయాభ్యః
ద్వితీయస్యాః ద్వితీయాయాః	ద్వితీయయోః	ద్వితీయానాం
ద్వితీయస్యాం ద్వితీయాయాం	ద్వితీయయోః	ద్వితీయాసు

ఏవం-తృతీయా-

అకారాంత స్త్రీలింగో జరాశబ్దః- ముసలితనము.

జరా	జరే జరసౌ	జరాః జరసః
హేజరే	హేజరే హేజరసౌ	హేజరాః హేజరసః
జరాం జరసం	జరే జరసౌ	జరాః జరసః
జరయా జరసా	జరాభ్యాం	జరాభిః

జరాయై జరసే	} జరాభ్యాం	జరాభ్యః
జరాయాః జరసః	} జరాభ్యాం	జరాభ్యః
జరాయాః జరసః	} జరయోః జరసోః	జరాణాం జరసాం
జరాయాం జరసి	} జరయోః జరసోః	} జరసు

నాసికార్థకో నస్ శబ్దో వేదశబ్దవత్ -

నిశార్థకో నిట్ఛబ్దో విట్ఛబ్దవత్ -

పృతనార్థకః పృశబ్దో మరుచ్ఛబ్దవత్ -

ఋకారాంత స్త్రీలింగ త్రిశబ్దో నిత్యబహువచనాంతః-

తిస్రః- తిస్రః- తిసృభిః-

తిసృభ్యః- తిసృభ్యః- తిసృణాం- తిసృషు-

సఖీపత్నీ శబ్దౌ గౌరీశబ్దవత్ -

ఈకారాంత స్త్రీలింగ స్త్రీశబ్దః - ఆపుది-

స్త్రీ	స్త్రియౌ	స్త్రియః
హే స్త్రి	హే స్త్రియౌ	హే స్త్రియః

స్త్రియం / స్త్రీం	స్త్రియౌ	స్త్రియః / స్త్రీః
స్త్రియా	స్త్రీభ్యాం	స్త్రీభిః
స్త్రియై	స్త్రీభ్యాం	స్త్రీభ్యః
స్త్రియాః	స్త్రీభ్యాం	స్త్రీభ్యః
స్త్రియాః	స్త్రియోః	స్త్రీణాం
స్త్రియాం	స్త్రియోః	స్త్రీషు

ఈకారాంత స్త్రీలింగ శ్రీశబ్దః - లక్ష్మీ -

శ్రీః	శ్రియౌ	శ్రియః
శ్రియం	శ్రియౌ	శ్రియః
శ్రియా	శ్రీభ్యాం	శ్రీభిః
శ్రియై / శ్రియే	శ్రీభ్యాం	శ్రీభ్యః
శ్రియాః / శ్రియః	శ్రీభ్యాం	శ్రీభ్యః
శ్రియాః / శ్రియః	శ్రియోః	శ్రీణాం / శ్రియాం

అజన్త స్త్రీలింగవిశేషశబ్దాః.

శ్రియాం శ్రియి	శ్రియోః	శ్రీషు

ఏవం ధీః - ఇత్యాదయోऽభాషితపుంస్కాః -
ప్రధీస్సుధీః - ఇత్యాదయస్తు - భాషితపుంస్కాః పుంవత్ ..
ఈకారాన్త స్త్రీలింగో లక్ష్మీశబ్దః - లక్ష్మీః -

లక్ష్మీః	లక్ష్మ్యౌ	లక్ష్మ్యః

శేషం గౌరీశబ్దవత్ - క్రోష్టుశబ్దః స్త్రీలింగే క్రోష్ట్రీశబ్దవత్ -
క్రోష్ట్రీః - క్రోష్ట్ర్యౌ - క్రోష్ట్ర్యః - ఇత్యాది - ఖలపూః -
స్వయంభూః - ఆత్మభూః - ఇత్యాదయోऽభాషితపుంస్క
త్వాత్పుంవత్ - వర్షాభూః పునర్భూశబ్దౌ వధూశబ్దవత్
ఊకారాన్త స్త్రీలింగో భ్రూశబ్దః - కనుబొమ్మ ..

భ్రూః	భ్రువౌ	భ్రువః
భ్రువం	భ్రువౌ	భ్రువః
భ్రువా	భ్రూభ్యాం	భ్రూభిః
భ్రువై భ్రువే	భ్రూభ్యాం	భ్రూభ్యః
భ్రువాః భ్రువః	భ్రూభ్యాం	భ్రూభ్యః

అజన్తపుంలింగవిశేషశబ్దాః.

భ్రూభ్యాం	భ్రువౌ	భ్రూణాం
భ్రువః		భ్రూభ్యాం
భ్రువాం		
భ్రువి	భ్రువోః	భ్రూషు

ఏవం-సుభ్రూః-ఇత్యాదయో-ఽభాషితపుంస్కాః-
ఋకారాన్తాః స్త్రీలింగే తృకారాన్తా భవన్తి-
స్త్రీ-కర్త్రీ-సక్త్రీ-వక్త్రీ-ఇత్యాదయో గౌరీవత్
స్వసా-మాతా-యాతా-ననాన్దా-దుహితా-
ఇమే ఋకారాన్త ఏవ-తత్ర మాత్రాదీనాం చతు
ర్ణాం రూపం నిరూపితం-

ఋకారాన్త స్త్రీలింగస్స్వసృశబ్దః.

స్వసా	స్వసారౌ	స్వసారః
హే స్వసః	హే స్వసారౌ	హే స్వసారః
స్వసారం	స్వసారౌ	స్వసౄః

శేషం మాతృశబ్దవత్-
నౌః పుంవత్-ద్యౌర్గోవత్-రాః పుంవత్-నౌర్గ్లౌవత్-
ఇత్యజన్త స్త్రీలింగవిశేషశబ్దాః-

అజన్తనపుంసకలింగవిశేషశబ్దాః.

తనపుంసకలింగో౽జరశబ్దః మునలిత ... లేదివి.

	అజరే	అజరాణి
	అజరసీ	అజరాంసి
హే అజర	హే అజరే	హే అజరాణి
	హే అజరసీ	హే అజరాంసి
అజరం	అజరే	అజరాణి
అజరసం	హే అజరసీ	అజరాంసి

శేషంనిజరశబ్దవత్-హృదయశబ్దార్థకోస ... నిరూపితఏవ- ఉదకార్థక ఉదకశబ్దః- ఆస ...

ఆసకశబ్దశ్చ నామకశబ్దవత్-

సకారాంతనపుంసకలింగో మాంస్ శబ్దః- మాంసవత్-

మాంస్	మాంసీ	మాంసి
... మాంసా	మాంసాభ్యాం	మాంస్భిః
స - మాంసి	మాంసోః	మాంస్సు

దీర్ఘాంతానపుంసగే హ్రస్వాంతాభవంతి-

విశ్వపం	విశ్వపే	విశ్వపాని

జ్ఞానవత్-

ఇకారాన్తనపుంసకలింగో దధిశబ్దః - పెరుగు-

దధి	దధినీ	దధీని
హేదధే / హేదధి	హేదధినీ	హేదధీని
దధి	దధినీ	దధీని
దధ్నా	దధిభ్యాం	దధిభిః
దధ్నే	దధిభ్యాం	దధిభ్యః
దధ్నః	దధిభ్యాం	దధిభ్యః
దధ్నః	దధ్నోః	దధ్నాం
దధ్ని	దధ్నోః	దధిషు

ఏవం- అస్థి- సక్థి - అక్షి-

ఇకారాన్తనపుంసకలింగ త్రిశబ్దో నిత్యబహువచనాన్తః-

త్రీణి-త్రీణి - శేషంపుంవత్-

ప్రధిశబ్దో భాషితపుంస్కః- అతస్తస్య తృతీయా

మారభ్య పుంవత్ - క్లీబవచ్చరూపం-

ప్రధ్యా / ప్రధినా	ప్రధిభ్యాం	ప్రధిభిః

అజన్తనపుంసకలింగవిశేషశబ్దాః

ప్రధ్యై ప్రధినే	ప్రధిభ్యాం	ప్రధిభ్యః
ప్రధ్యాః ప్రధినః	ప్రధిభ్యాం	ప్రధిభ్యః
ప్రధ్యాః ప్రధినః	ప్రధ్యోః ప్రధినోః	ప్రధ్యాం ప్రధీనాం
ప్రధ్యాం ప్రధిని	ప్రధ్యోః ప్రధినోః	ప్రధిషు

(సుధిశబ్దశ్చ తథా-)

సుధియా సుధినా	సుధిభ్యాం	సుధిభిః
సుధియే సుధినే	సుధిభ్యాం	సుధిభ్యః
సుధియః సుధినః	సుధిభ్యాం	సుధిభ్యః
సుధియః సుధినః	సుధియోః సుధినోః	సుధియాం సుధినాం

సుధియి	సుధియోః	సుధిషు
సుధిని	సుధినోః	

చిత్రగు- ప్రద్యు-సుసు- ఇత్యాదయోమధుశబ్దవత్ -

ఇకారాంత నపుంసకలింగః ప్రరిశబ్దః- విశేషధనవంతము-

ప్రరి	ప్రరిణీ	ప్రరీణి
తృ-ప్రరిణా	ప్రరాభ్యాం	ప్రరాభిః
ష-ప్రరిణః	ప్రరిణోః	ప్రరీణాం
స-ప్రరిణి	ప్రరిణోః	ప్రరాసు

ఇత్యజంతనపుంసకలింగ విశేషశబ్దాః.

అథహలంతపుంలింగవిశేషశబ్దాః.

చకారాంతఃపుంలింగః ప్రాక్శబ్దః-తొల్లింటివాడు-

ప్రాఙ్	ప్రాఞ్చౌ	ప్రాఞ్చః
ప్రాఞ్చం	ప్రాఞ్చౌ	ప్రాచః
ప్రాచా	ప్రాగ్భ్యాం	ప్రాగ్భిః

ఇత్యాదిజలముక్శబ్దవత్ -

ఏవం-పరాఙ్ -అపాఙ్ -అవాఙ్ - ఇత్యాదయః-

హలన్తపుంలింగవిశేషశబ్దాః.

చకారాంతః పుంలింగః ప్రత్యక్ శబ్దః- పరబ్రహ్మము-

*ప్రత్యఙ్	ప్రత్యఞ్చౌ	ప్రత్యఞ్చః
ప్రత్యఞ్చం	ప్రత్యఞ్చౌ	ప్రతీచః
ప్రతీచా	ప్రత్యగ్భ్యాం	ప్రత్యగ్భిః
ప్రతీచే	ప్రత్యగ్భ్యాం	ప్రత్యగ్భ్యః
ప్రతీచః	ప్రత్యగ్భ్యాం	ప్రత్యగ్భ్యః
ప్రతీచః	ప్రతీచోః	ప్రతీచాం
ప్రతీచి	ప్రతీచోః	ప్రత్యక్షు

ఏవం-సమ్యఙ్-స్ర్యఙ్-సధ్ర్యఙ్-విష్వద్ర్యఙ్-దేవద్ర్యఙ్-నద్ర్యఙ్-అదద్ర్యఙ్-ఇత్యాదయః.

చకారాంతః పుంలింగో ఽన్వక్ శబ్దః- అనుసరించువాడు.

* అన్వఙ్	అన్వఞ్చౌ	అన్వఞ్చః
అన్వఞ్చం	అన్వఞ్చౌ	అనూచః
అనూచా	అన్వగ్భ్యాం	అన్వగ్భిః
ష-అనూచః	అనూచోః	అనూచాం
స-అనూచి	అనూచోః	అన్వక్షు

చకారాంతః పుంలింగ ఉదక్ శబ్దః- ఉత్తరపుదిక్కువాడు.

* ఉదఙ్	ఉదఞ్చౌ	ఉదఞ్చః

* ఉదంచం	ఉదంచౌ	ఉదీచః
ఉదీచా	ఉదగ్భ్యాం	ఉదగ్భిః
ష-ఉదీచః	ఉదీచోః	ఉదీచాం
స-ఉదీచి	ఉదీచోః	ఉదక్షు

చకారాంతః పుంలింగ స్తిర్యక్ఛబ్దః-పశుపక్ష్యాదివాచకః-

* తిర్యఙ్	తిర్యంచౌ	తిర్యంచః
తిర్యంచం	తిర్యంచౌ	తిరశ్చః
తిరశ్చా	తిర్యగ్భ్యాం	తిర్యగ్భిః
ష-తిరశ్చః	తిరశ్చోః	తిరశ్చాం
స-తిరశ్చి	తిరశ్చోః	తిర్యక్షు

పూజార్థక అంచుధాత్వంతశ్శబ్దః-

ద్వి-ప్రాఞ్చం	ప్రాఞ్చౌ	ప్రాఞ్చః
తృ-ప్రాఞ్చా	ప్రాఙ్భ్యాం	ప్రాఙ్భిః
ష-ప్రాఞ్చః	ప్రాఞ్చోః	ప్రాఞ్చాం
స-ప్రాఞ్చి	ప్రాఞ్చోః	ప్రాఙ్క్షు

ఇత్యాద్యూహ్యం-

చకారాంతః పుంలింగ స్సువృట్ఛబ్దః - ఛేదకుఁడు-

* సువృట్	సువృశ్చౌ	సువృశ్చః

సువృశ్చం	సువృశ్చౌ	సువృశ్చః
సువృశ్చా	సువృడ్భ్యాం	సువృడ్భిః
స-సువృశ్చి	సువృశ్చోః	సువృట్సు

ఛకారాన్తః పుంలింగః ప్రాట్శబ్దః-అడుగువాడు

ప్రాట్	ప్రాచ్ఛౌ	ప్రాచ్ఛః
ప్రాచ్ఛం	ప్రాచ్ఛౌ	ప్రాచ్ఛః
ప్రాచ్ఛా	ప్రాడ్భ్యాం	ప్రాడ్భిః
స-ప్రాచ్ఛి	ప్రాచ్ఛోః	ప్రాట్సు

జకారాన్తః పుంలింగో రాట్శబ్దః - రాజు-

*రాట్	రాజౌ	రాజః
రాజం	రాజౌ	రాజః
రాజా	రాడ్భ్యాం	రాడ్భిః
ష-రాజః	రాజోః	రాజాం
స-రాజి	రాజోః	రాట్సు

ఏవం-విశ్వసృట్- పరిమృట్- దేవేట్-

సృజమృజయజధాతునిష్పన్నాః - పరివ్రాట్చ.

జకారాన్తః పుంలింగో భృట్శబ్దః-వంటవాడు-

*భృట్	భృజౌ	భృజః

భృజ్జం	భృజ్జౌ	భృజ్జః
భృజ్జా	భృడ్భ్యాం	భృడ్భిః
స-భృజ్జి	భృజ్జోః	భృట్సు

జకారాన్తః పుంలింగో విభ్రాట్ఛబ్దః ప్రకాశించువాడు-

*విభ్రాక్ / విభ్రాట్	విభ్రాజౌ	విభ్రాజః
తృ-విభ్రాజా	విభ్రాగ్భ్యాం / విభ్రాడ్భ్యాం	విభ్రాగ్భిః / విభ్రాడ్భిః
ష-విభ్రాజః	విభ్రాజోః	విభ్రాజాం
విభ్రాజి	విభ్రాజోః	విభ్రాక్షు / విభ్రాట్సు

జకారాన్తః పుంలింగో యుజ్ఛబ్దః - కూడునట్టివాడు-

*యుఙ్	యుంజౌ	యుంజః
యుంజం	యుంజౌ	యుజః

శేషం భిషక్ఛబ్దవత్ సమాధావర్థకో యుక్ఛబ్దో భిషక్ఛబ్దవత్

ణకారాన్తః పుంలింగస్సుగణ్ఛబ్దః- మంచిగణకుడు-

*సుగణ్	సుగణౌ	సుగణః
తృ-సుగణా	సుగణ్భ్యాం	సుగణ్భిః

హలన్త పుంలింగవిశేషశబ్దాః.

స-సుగణి	సుగణోః	సుగణ్సు

ధకారాంతః పుంలింగోఽగ్నిమథ్ఛబ్దః.

అగ్ని చిలుకఁబట్టువాఁడు-

* అగ్నిమత్	అగ్నిమథౌ	అగ్నిమథః
తృ-అగ్నిమథా	అగ్నిమద్భ్యాం	అగ్నిమద్భిః
స-అగ్నిమథి	అగ్నిమథోః	అగ్నిమత్సు

ధకారాంతః పుంలింగో భుద్ఛబ్దః- తెలిసినవాఁడు-

* భుత్	బుధౌ	బుధః
తృ-బుధా	బుద్భ్యాం	బుద్భిః
బుధే	బుద్భ్యాం	బుద్భ్యః
బుధః	బుద్భ్యాం	బుద్భ్యః
బుధః	బుధోః	బుధాం
బుధి	బుధోః	బుత్సు

ఏవంమర్మావిత్-ఇత్యాదయః.

నకారాంతః పుంలింగః పూషన్ శబ్దః - సూర్యుఁడు-

పూషా	పూషణౌ	పూషణః
హేపూషన్	హేపూషణౌ	హేపూషణః
పూషణం	పూషణౌ	పూష్ణః

పూష్ణా	పూషభ్యాం	పూషభిః
స-పూష్ణి పూషణి	పూష్ణోః	పూషసు

ఏవమర్యమా-

నకారాంతః పుంలింగో వృత్రహన్ శబ్దః-ఇంద్రుడు-

వృత్రహా	వృత్రహణౌ	వృత్రహణః
హేవృత్రహన్	హేవృత్రహణౌ	హేవృత్రహణః
వృత్రహణం	వృత్రహణౌ	వృత్రఘ్నః
వృత్రఘ్నా	వృత్రహభ్యాం	వృత్రహభిః
స. వృత్రఘ్ని వృత్రహణి	వృత్రఘ్నోః	వృత్రహసు

ఏవం బ్రహ్మహా-భ్రూణహా-ఇత్యాదయః హన్నాన్తాః-

నకారాంతః పుంలింగః శ్వన్ శబ్దః-కుక్క-

శ్వా	శ్వానౌ	శ్వానః
హేశ్వన్	హేశ్వానౌ	హేశ్వానః
శ్వానం	శ్వానౌ	శునః
శునా	శ్వభ్యాం	శ్వభిః
శునే	శ్వభ్యాం	శ్వభ్యః

౮౦ హల న్తపుంలింగపి శ్వన శబ్దాః

శున	శ్వభ్యాం	శ్వభ్యః
శునః	శునోః	శునాం
శుని	శునోః	శ్వసు

నకారాంతః పుంలింగో యువన్ శబ్దః -

యువా	యువానౌ	యువానః
హేయువన్	హేయువానౌ	హేయువానః
యువానం	యువానౌ	యూనః
యూనా	యువభ్యాం	యువభిః
యూనే	యువభ్యాం	యువభ్యః
యూనః	యువభ్యాం	యువభ్యః
యూనః	యూనోః	యూనాం
యూని	యూనోః	యువసు

నకారాంతః పుంలింగో మఘవచ్ఛబ్దః - ఇంద్రుడు-

మఘవా	మఘవానౌ	మఘవానః
హేమఘవన్	హేమఘవానౌ	హేమఘవానః
మఘవానం	మఘవానౌ	మఘోనః
మఘోనా	మఘవభ్యాం	మఘవభిః
మఘోనే	మఘవభ్యాం	మఘవభ్యః

హలన్తపుంలింగవిశేషశబ్దాః

మఘోన	మఘవాభ్యాం	మఘవభ్యః
మఘోనః	మఘోనోః	మఘోనాం
మఘోని	మఘోనోః	మఘవసు

అయం ధీమద్వపి-మఘవాన్-మఘవన్తౌ-మఘవన్తః-

ఇత్యాది-

నకారాన్తః పుంలింగో ర్వన్ శబ్దః - గుఱ్ఱము-

అర్వా	అర్వన్తౌ	అర్వన్తః

శేషం ధీమచ్ఛబ్దవత్ -

నకారాన్తః పుంలింగః పథిన్ శబ్దః-మార్గము-

*పన్థాః	పన్థానౌ	పన్థానః
పన్థానం	పన్థానౌ	పథః
పథా	పథిభ్యాం	పథిభిః
పథే	పథిభ్యాం	పథిభ్యః
పథః	పథిభ్యాం	పథిభ్యః
పథః	పథోః	పథాం
పథి	పథోః	పథిషు

ఏవం - మన్థాః - కవ్వము-

హలన్త పుంలింగ విశేషశబ్దాః

సకారాంతః పుంలింగ బుభుత్సిన్ శబ్దః- ఇంద్రుడు-

*బుభుత్సాః	బుభుత్సాణౌ	బుభుత్సాణః
బుభుత్సాణం	బుభుత్సాణౌ	బుభుత్సః
బుభుత్సా	బుభుత్సీర్భ్యాం	బుభుత్సీర్భిః
స బుభుత్సి	బుభుత్సోః	బుభుత్సుషు

నకారాంతః పుంలింగః - పఞ్చన్ శబ్దో నిత్యబహువచనాంతః - (అయిదుగురు-)

పంచ-పంచ పంచభిః - పంచభ్యః-పంచభ్యః-

పంచానాం-పంచసు - ఏవం-సప్త-నవ-దశ-

నకారాంతః పుంలింగోఽష్టన్ శబ్దో నిత్యబహువచనాంతః-
(ఎనమండ్రు-)

*ప్ర. అష్టౌ-అష్ట-ద్వి-అష్టౌ-అష్ట-తృ- అష్టాభిః-అష్టభిః-
చ- అష్టాభ్యః-అష్టభ్యః - పం-అష్టాభ్యః-
ష- అష్టానాం- స- అష్టాసు అష్టసు-

రేఫాంత పుంలింగశ్చతుర్ శబ్దో నిత్యబహువచనాంతః-
(నలుగురు)

చత్వారః-చతురః - చతుర్భిః- చతుర్భ్యః-
చతుర్భ్యః చతుర్ణాం-చతుర్షు-

షకారాంతః పుంలింగ ష్షట్ఛబ్దో నిత్యబహువచనాంతః
(ఆరు గురు-)

షట్-షట్-షడ్భిః-షడ్భ్యః-షడ్భ్యః షణ్ణాం-షట్సు-

సకారాంతః పుంలింగో దోశ్శబ్దః- బాహువు-

దోః	దోషౌ	దోషః
తృ-దోషా	దోర్భ్యాం	దోర్భిః
స-దోషి	దోషోః	దోష్షు

ఏతదర్థకో దోషన్ శబ్దో రాజన్ శబ్దవత్-

సకారాంతః పుంలింగః పుంస్ శబ్దః - పురుషుఁడు-

పుమాన్	పుమాంసౌ	పుమాంస
హేపుమన్	హేపుమాంసౌ	పుమాంసః
పుమాంసం	పుమాంసౌ	పుంసః
పుంసా	పుంభ్యాం	పుంభిః
ష పుంసః	పుంసోః	పుంసాం
స-పుంసి	పుంసోః	పుంసు

సకారాంతః పుంలింగ ఉశనశ్శబ్దః-శుక్రుడు-

ఉశనా	ఉశనసౌ	ఉశనసః

సం- హేడశనన్		
హేడశనః	హేడశనసౌ	హేడశనసః
హేడశన		

శేషం వేధశ్శబ్దవత్-

సకారాంతః పుంలింగోఽనేహాశబ్దః - కాలము-

అనేహా	అనేహసౌ	అనేహసః

శేషం వేధశబ్దవత్ - ఏవంపురుదంసా-

హకారాంతః పుంలింగో ధుక్శబ్దః- పితికెడువాడు-

ధుక్	దుహౌ	దుహః
తృ-దుహా	ధుగ్భ్యాం	ధుగ్భిః
స-దుహి	దుహోః	ధుక్షు

హకారాంతః పుంలింగో విశ్వవాట్ఛబ్దః- జగద్భర్త-

విశ్వవాట్	విశ్వవాహౌ	విశ్వవాహః
విశ్వవాహం	విశ్వవాహౌ	విశ్వౌహః
విశ్వౌహా	విశ్వవాడ్భ్యాం	విశ్వవాడ్భిః
ష-విశ్వౌహః	విశ్వౌహోః	విశ్వౌహాం
విశ్వౌహి	విశ్వౌహోః	విశ్వవాట్సు

ఏవం-షష్ఠవాట్-రాజవాట్-ఇత్యాదయః-

హకారాంతపుంలింగ స్తురాషాట్ఛబ్దః-ఇంద్రుడు-

తురాషాట్	తురాసాహౌ	తురాసాహః
తురాసాహం	తురాసాహౌ	తురాసాహః
తురాసాహా	తురాషాడ్భ్యాం	తురాషాడ్భిః
ష-తురాసాహః	తురాసాహోః	తురాసాహాం
స-తురాసాహి	తురాసాహోః	తురాషాట్సు

హకారాంతఃపుంలింగోఽనడుచ్ఛబ్దః- వృషభము-

అనడ్వాన్	అనడ్వాహౌ	అనడ్వాహః
హే అనడ్వన్	హే అనడ్వాహౌ	అనడ్వాహః
అనడ్వాహం	అనడ్వాహౌ	అనడుహః
అనడుహా	అనడుద్భ్యాం	అనడుద్భిః
ష-అనడుహః	అనడుహోః	అనడుహాం
స అనడుహి	అనడుహోః	అనడుత్సు

ఇతిహలంత పుంలింగ విశేషశబ్దాః-

అథహలంత స్త్రీలింగవిశేషశబ్దాః-

ప్రాచీ-ప్రతీచి-ఉదీచి - అమూచి-విష్వద్రీచీ-దేవ
ద్రీచీ- సర్వ్యద్రీచి-తిరశ్చీ - ఇత్యాకారేణాంచు ధా
త్వంతా గౌరీశబ్దవద్రూపం లభంతే-

హలన్త స్త్రీలింగవిశేషశబ్దాః

పంచసప్తనవదశఅష్టావషట్-

ఏతేలింగత్రయేపిసరూపాః-

పకారాంత స్త్రీలింగోప్శబ్దోనిత్యబహువచనాంతః- నీళ్లు

ఆపః-అపః-అద్భిః-అద్భ్యః-అద్భ్యః-అపాం-అప్సు-

రేఫాంత స్త్రీలింగశ్చతుశ్శబ్దోనిత్యబహువచనాంతః-

చతస్రః-చతస్రః-చతసృభిః-చతసృభ్యః-

చతసృభ్యః-చతసృణాం-చతసృషు-

షకారాంత స్త్రీలింగస్సజూశ్శబ్దః - కూడియుండినది-

సజూః	సజుషౌ	సజుషః
తృ-సజుషా	సజూర్భ్యాం	సజూర్భిః
స-సజుషి	సజుషోః	సజూష్షు

సకారాంత స్త్రీలింగ ఆశీశ్శబ్దః-ప్రార్థన-

ఆశీః	ఆశిషౌ	ఆశిషః
తృ-ఆశిషా	ఆశీర్భ్యాం	ఆశీర్భిః
స-ఆశిషి	ఆశిషోః	ఆశీష్షు

హకారాంత స్త్రీలింగఉపానచ్ఛబ్దః-పాదుక-

*ఉపానత్	ఉపానహౌ	ఉపానహః
తృ-ఉపానహా	ఉపానద్భ్యాం	ఉపానద్భిః

స-ఉపానహౌ ఉపానహౌః ఉపానస్సు
ఉష్ణిక్ఛబ్దో ధుక్ఛబ్దవత్- ఇతిహాలంత స్త్రీలింగవిశేషశబ్దాః-

అథహాలంతనపుంసకలింగ విశేషశబ్దాః-

ప్రాక్ఛబ్దస్సవాక్ఛబ్దవత్-ఏవంపరాగాదయః-

చకారాంతనపుంసకలింగః- ప్రత్యక్ఛబ్దః-వెనుకైనది-

ప్రత్యక్ ప్రతీచి ప్రత్యంచి
పునస్తద్వత్ శేషంపుంవత్ సమ్యగాదయః

చకారాంతనపుంసకలింగో౽న్వక్ఛబ్దః- అనుసరించునది-

అన్వక్ అనూచి అన్వంచి
పునస్తద్వత్ శేషంపుంవత్-

చకారాంత నపుంసకలింగ ఉదక్ఛబ్దః-
ఉత్తరమునసున్నది-

ఉదక్ ఉదీచి ఉదంచి
పునస్తద్వత్- శేషంపుంవత్-

చకారాంతనపుంసకలింగ స్తిర్యక్ఛబ్దః- అడ్డమైనది-

తిర్యక్ తిరశ్చే తిర్యంచి
పునస్తద్వత్ శేషంపుంవత్ ఇత్యాద్యూహ్యం

౮౮

హల న్తనపుంసకలింగవిశేషశబ్దాః.

సకారాంతనపుంసకలింగోఽహశ్శబ్దః-దినము.

* అహః	అహ్నీ / అహనీ	అహాని
తృ-అహ్నా	అహోభ్యాం	అహోభిః
స- అహ్ని / అహని	అహ్నోః	అహస్సు

రేఫాంతనపుంసకలింగోవార్శబ్దః - నీరు-

వాః	వారీ	వారి
తృ-వారా	వార్భ్యాం	వార్భిః
స-వారి	వారోః	వార్షు

రేఫాంతనపుంసకలింగశ్చతుశ్శబ్దోనిత్యబహువచనాంత

చత్వారి	చత్వారి	శేషంపుంవత్

సకారాంతనపుంసకలింగోధనుశ్శబ్దః-విల్లు-

ధనుః	ధనుషీ	ధనూంషి
తృ-ధనురా	ధనుర్భ్యాం	ధనుర్భిః
స ధనుషి	ధనుషోః	ధనుష్షు

సకారాంతనపుంసకలింగశ్శోచిశ్శబ్దః- కాంతి-

శోచిః	శోచిషీ	శోచీంషి

అథావ్యయానినిరూప్యన్తే. రాకా

తృ-శోచిషా శోచిభ్యాం శోచిభిః

స-శోచిషి శోచిషోః శోచిష్షు

ఏవం-రోచిః- ఇత్యాదయః-

ఇతిహాలన్త నపుంసకలింగ విశేషశబ్దాః.

లింగవిభక్తివచనశూన్యాన్యవ్యయాని- తానిద్వేధా-ప్రతిపదోక్తాని లాక్షణికానిచేతి - తత్రసూత్ర కృతాస్వరాది చాదిప్రాద్యూర్యాది సాక్షాత్ప్రభృత్యాది రూపేణ స్వతోనపాఠితాని ప్రతిప్రతిపదోక్తాని - న్యమరకోశాద్యుపవర్గైద్రష్టవ్యాని-

తత్రకాని చిద్విభక్తిప్రతిరూపకాని యథావాం

యువామర్థే - గేయేకేనవినీతౌవాం-

-సత్తాయాం అస్తిమాన్ధనికః- అస్తికఃపర

అస్తి- ‹ లోకోऽస్తీతిజ్ఞానవాన్-అన్యలిఙ్గాన్తత్వే-

\ ప్రాతిపదికత్వాత్తద్ధితానావృత్తిః.

అస్మి- అహమర్థే-అస్మివచ్మి అహంవచ్మిత్యర్థః-

ఆహ- ఉవాచేత్యర్థే-

౭౯- భభూ వస్త్ర్యోక్షే-

ఏవంచిరాదిత్యాది నామసమూహా బాధా త్వేవప్రోక్తాని అవ్యయత్వమవశ్యాంగీకరణీయం-

శాస్త్రసిద్ధాన్యవ్యయాని లౌకికాని - శాస్త్రీయాని అవ్యయీభావకృదంతతద్ధితాంతశబ్దాః-

అవ్యయీభావా యథా- ఉపకుంభం- అపదిశం- అను సముద్రం - శాకప్రతి - ప్రతిపురుషం - ఆబాలం - ఇత్యాదయః- ఇమే స ప్రపంచం - సమాసనిరూపణ గ్రంథే నిరూపయిష్యంతే-

అవ్యయత్వాపాదకకృత్ప్రత్యయాః-

తుమున్ - క్త్వా ల్యప్ - ణముల్ - ఏతదంతాన్యవ్యయాని-

క్త్వా ప్రత్యయాంతా యథా- గత్వా- దృష్ట్వా- భక్త్వా- బుద్ధ్వా- బద్ధ్వా- త్యక్త్వా- ఇత్యాదయః-

ల్యబంతా యథా- సంతర్ప్య- అధిగత్య విహస్య విహాయ విధాయ ప్రయుజ్య పరిత్యజ్య ఇత్యాది-

తుమున్నంతా యథా- భవితుం- యాతుం- గంతుం- కర్తుం- భోక్తుం-

ణముల స్తా యథా - స్మారం-స్మారం- పాయం-పాయం- చోరంకారం- ఇత్థంకారం- కథంకారం- యావజ్జీవం - ఉదరంపూరం-

అవ్యయత్వా పాదకతద్ధిత ప్రత్యయాః-

ఆమ్-వతిః-తసిల్- త్రల్- హాపత్ - దార్హిల్- అధునా-దానిం-ద్యస్ - ఉత్ - ఆరి-సమసణ్ - ఏద్యవి-ద్యస్ - ఏద్యుస్ - ద్యుస్ - థాల్ థముః-అస్తాతిః-అసిః-అతసుచ్-అస్తాతిలుక్-రిల్-రిష్టాతిల్- ఆతిః-ఏనప్ -ఆచ్ - ఆహి-ధా-ధ్యముఞ్-ధముఞ్-ఏధాచ్-కృత్వసుచ్- సుజ్లుక్ - శస్ తసిః- చ్విః- సాతిః- త్రా-డాచ్-

ఏతదంతాన్యవ్యయాని-

ఆమ్ యథా- నితరాం-నితమాం-సుతరాం-సుతమాం- పచతితరాం - పచతితమాం-

వతిర్యథా- బ్రాహ్మణవత్ -మధురావత్-చైత్రవత్-

తసిల్ యథా- సర్వతః-పూర్వతః-కుతః-

త్రల్ యథా- సర్వత్ర - కుత్ర - యత్ర-

హాంతౌ యథా- ఇహ - కుహ-

త్రి అవ్యయాని.

అదన్తోయథా- క్వ-

దాన్తాయథా- సర్వదా - ఏకదా - అన్యదా - కదా - యదా - తదా-

హిలన్తాయథా- ఏతర్హి-కర్హి-యర్హి-తర్హి-

అధునాన్తోయథా- అధునా-

దానీంయథా- ఇదానీం - తదానీం-

ద్యస్ యథా- సద్యః-సమానేహని-

ద్యథా- పరుత్-పూర్వవత్సరే-

ఆరిర్యథా- పరారి - పూర్వతరవత్సరే

సమసణ్యథా- ఐషమః- అస్మిన్వత్సరే-

ఏద్యవియథా- పరేద్యవి-పరస్మిన్నహని-

ద్యోయథా- అద్య - అస్మిన్నహని-

ఏద్యుస్ యథా- పూర్వేద్యుః - అన్యేద్యుః - అన్యతరేద్యుః- ఇతరేద్యుః-అధరేద్యుః- అపరేద్యుః- ఉభయేద్యుః - ఉత్తరేద్యుః-

ద్యుస్ యథా- ఉభయద్యుః-

థాల్ యథా- సర్వథా-యథా-తథా-

థముర్యథా- ఇత్థంకథం-

అస్తాతిర్యర్థా- { పురస్తాత్- పరస్తాత్- అధస్తాత్- అవస్తాత్- అపరస్తాత్- అవరస్తాత్-

అసిర్యర్థా- పురః- అధః- అవః-

అతసుజ్యర్థా- దక్షిణతః- ఉత్తరతః-పరతః-అవరతః-

అస్తాతిలుగ్యర్థా- ప్రాక్-ప్రత్యక్-ఉదక్-

రిల్ రిష్టాతి-
లౌయర్థా- } ఉపరి - ఉపరిష్టాత్-

ఆతిర్యర్థా- పశ్చాత్-ఉత్తరాత్-అధరాత్-దక్షిణాత్-

ఏనబ్యర్థా- ఉత్తరేణ- అధరేణ-దక్షిణేన-

ఆజ్యర్థా- దక్షిణా- ఉత్తరా-

ఆహిర్యర్థా- దక్షిణాహి- ఉత్తరాహి-

ధాయర్థా- { ఏకధా- ద్విధా- త్రిధా-చతుర్ధా- పంచధా-షోఢా-సప్తధా-బహుధా-

ధ్యముచందా- ఐకధ్యం-

ధ్యముంచ్యర్థా- ద్వైధం- త్రైధం-

ఏధాజ్యర్థా- ద్వేధా-త్రేధా-

కృత్వసుజ్యర్థా- పంచకృత్వః-షట్కృత్వః-

సుజ్యర్థా- ద్విః - త్రిః - చతుః-

సుజ్యర్థా- సకృత్-

శస్యర్థా- బహుశః- అల్పశః- ద్విశః- త్రిశః- సహస్రశః- ప్రస్థశః-

తసిల్యర్థా- కృష్ణతః - అర్జునతః - ఆదితః - అన్తతః - సర్వతః - మాణాతః-

చ్వ్యర్థా- కృష్ణీభవతి- గంగీస్యాత్.

సాత్యర్థా- అగ్నిసాద్భవతి- విప్రసాత్కరోతి-

త్రాయర్థా- విప్రత్రాకరోతి- దేవత్రా- మనుష్యత్రా-

డాజ్యర్థా- పటపటాకరోతి - భద్రాకరోతి- ప్రియాకరోతి - సుఖాకరోతి-

ఇత్యవ్యయాని-

అథసమాస కుసుమావళిః.

సంస్కృతభాషయందుఁ బ్రయోగింపబడెడు సుబంతములు - వ్యస్తపదములుగాను - సమాసపదములుగా నుండును - సమాసమనఁగా ననేకపదంబు లనేకపదంబులుగాఁ గలిపివలుకుట- సమాసంబులు సంక్షేపంబుగా నాఱువిధంబులు; అవియేవన్నను-

౧, తత్పురుషసమాసము- ... ౮ భేదములు-

౨, కర్మధారయసమాసము- ౭

౩, ద్విగుసమాసము- ౨

౪, బహువ్రీహిసమాసము ... ౭

౫, అవ్యయీభావసమాసము- ౨

౬, ద్వంద్వసమాసము- ౪

ఏతదంతర్గతవిశేషసమాసంబులెవ్వన్నను-

అలుక్సమాసము- గతిసమాసము- నిత్యసమాసము- అసమర్థసమాసము- కృదాదివృత్తులు- ఇత్యాదులు- సమాసార్థము నెఱింగించెడి వాక్యంబులకు- విగ్రహంబనిసంజ్ఞ.

శ్లో॥ భూనాయకంవాధనాయకంవా భజద్బహువంవా ధనమేతిలోకే । తద్విష్ణునాథం నభజామికింతు సహస్రశస్సంస్మరణామినిత్యం । శ్రీమత్పాణినిసూత్రాణి సమాలోచ్య యథామతి । బాలవ్యుత్పత్తయేకుర్వే స్సమాసకుసుమావళిం॥

తత్పురుష సమాసనిరూపణం-

తత్పురుషోనవిధో భవాత్ప్రథమాదివిభక్తి సంశ్రితే

ర్భేదైః ॥ ఉత్తరపద జనితార్థో ముఖ్య స్తత్రేతి పండితైః ఖ్యాతః॥

౧ - ప్రథమాతత్పురుషో యథా.

అమృతం యోపిబదర్ధాత్యస్తం వై కుంతో ద్విధాచ్ఛినత్।
రాహూత్తరకాయోస్యపూర్వకాయోభవద్ధ్వజః॥ ఉత్తర కాయస్య ఉత్తరకాయః-పూర్వకాయస్య-పూర్వకాయః। అర్ధం పిప్పల్యాః - అర్ధపిప్పలీ- ఇత్యేవమాదయః॥

౨- ద్వితీయా తత్పురుషో యథా-

దుఃఖాతీతో భవత్యేవ యదికృష్ణశ్రితో జనః। అథవాన్న బుభుక్షుస్సక్షుహూర్తసుఖవత్సృహే। దుఃఖమతీతో దుః ఖాతీతః। కృష్ణంశ్రితః-కృష్ణశ్రితః। అన్నంబుభుక్షుః- అన్న బుభుక్షుః। ముహూర్తంసుఖం-ముహూర్తసుఖం। ఖట్వా మారూఢః - ఖట్వారూఢః। ఇత్యాదయః॥

3- తృతీయా తత్పురుషో యథా-

మాసావరత్వం ఖలుమాసపూర్వస్త్వహంతు విద్యా నిపుణోనితాంతం। ఇతీవసంసద్యపి బాడబానాం-పరస్పరంవాక్కలహోబభూవ। మాసేన అవరః మా

సావరః-మాసేనపూర్వః-మాసపూర్వః-విద్యయానిపుణః-విద్యానిపుణః-వాచాకలహః-వాక్కలహః పిత్రాసదృశః-పితృసదృశః- ఇత్యేవమాదయః॥

౪ - చతుర్థీతత్పురుషో యథా-

గృహీభూతబలిందత్తే గోసుఖంతుకృషీవలః। దత్తేచ యూపదారుంకుండలాష్టాపదంబుధః॥ భూతేభ్యోబలిః భూతబలిః-గవేసుఖం- గోసుఖం-యూపాయదారు-యూపదారు-కుండలాయ అష్టాపదం- కుండలాష్టాపదం-, గవేహితం-గోహితం- ఇత్యేవమాదయః॥

౫- పంచమీతత్పురుషో యథా-

పూర్వంచోరభయం ప్రాప్య వ్యాఘ్రభీత స్తతఃపరం। సుఖాపేతో జనస్సస్యగర్తే వసేత్కథం॥ చోరాద్భయం-చోరభయం- వ్యాఘ్రాద్భీతః-వ్యాఘ్రభీతః॥ సుఖాత్ అపేతః- సుఖాపేతః (వృక్షాత్పతితః-వృక్షపతితః) ఇత్యేవమాదయః॥

౬ - షష్ఠీతత్పురుషో యథా-

అద్రికందరరాజపుత్రస్సస్యస్స్వర్ణమయాకృతిః । వృక్ష సస్యాలయపాత్రస్య జనతోదేవపూజకాత్॥ రాజ్ఞఃపురుషః

రాజపురుషః- సర్వేషాంమహత్తరః సర్వమహాన్ । వృక్షస్య
మూలం- వృక్షమూలం- దేవానాంపూజకః- దేవపూజకః-
వృక్షస్యఛాయా- వృక్షచ్ఛాయం- ఇత్యేవమాదయః॥

౭- సప్తమీతత్పురుషోయథా-

ప్రాజ్ఞాన్నమీశ్వరాధీనంస్థాలిపక్వంభుజానసః । ష
ష్ణేనాత్తపశుష్కస్సదానశౌండఃకథంభవేత్॥ ఈశ్వ
రేఅధీనం- ఈశ్వరాధీనం॥ స్థాల్యాంపక్వం- స్థాలిపక్వం॥ ఆ
తపేశుష్కః- ఆతపశుష్కః॥ దానేశౌండః- దానశౌండః-
(సాంకాశ్యేసిద్ధః- సాంకాశ్యసిద్ధః) ఇత్యేవమాదయః॥

౮- నఞ్ తత్పురుషోయథా-

అజ్ఞానాత్పాపమాప్నోతిపాపాద్బ్రాహ్మణోభవేత్ ।
తస్మాదిచ్ఛంతితత్త్వజ్ఞాస్తుమభవాయైవపండితాః॥ నజ్ఞానం
అజ్ఞానం- నబ్రాహ్మణః- అబ్రాహ్మణః॥ నభవః అభవః- (న
అశ్వః అనశ్వః) ఇత్యేవమాదయః॥

~~ కర్మధారయ సమాసనిరూపణము ~~

కవిభిస్సప్తవిధస్స్యాదిత్యేవం కర్మధారయః కథితః ।
తత్పురుషాంతర్భావాత్తద్వత్త్వాంధ్రాన్న ఘటితంభాస్య॥

౭ విశేషణం పూర్వపదేవిశేష్యంతథోభయత్రాపి విశేషణం చ। యస్యోపమానంపరతస్తథాదౌ సంభావనాచావ్యవధారణాచ॥

౧ - విశేషణపూర్వపదకర్మధారయో యథా-

నీలోత్పలానినారీణాంనయనానిన రేజిరే। కంపితాన్యల్పవాతేన సత్సరస్సుస్థితాన్యపి॥ నీలానిచతాని - ఉత్పలానిచ- నీలోత్పలాని। అల్పశ్చాసౌ వాతశ్చ అల్పవాతః- సంతిచతాని సరాంసిచ సత్సరాంసి (రమ్యాచసాలతాచరమ్యలతా) ఇత్యేవమాదయః॥

౨ - విశేష్యపూర్వపదకర్మధారయో యథా-

ఉర్వీత్యయస్య మాతంగాః ఘనాయితి మనీషయా। మయూరవ్యంసకాస్పష్టాననృతుస్తంనృపంభజే॥ వ్యంసకాశ్చ తేమయూరాశ్చ మయూరవ్యంసకాః॥ (ఖసూచిశ్చాసౌ వైయాకరణశ్చ వైయాకరణఖసూచిః-) ఇత్యేవమాదయః॥

౩- విశేషణోభయపదకర్మధారయో యథా-

పుంసాంస్నాతానులిప్తానామన్నంభోజ్యేష్ణసేవిభిః। పశ్యన్నిత్యబ్రవీద్వ్యాఘ్రాన్ స్త్రీస్సుప్రపంచవచః॥ స్నాతా

శ్చ తే అనులిప్తాశ్చ స్నాతానులిప్తాః । భోజ్యంచతత్ [illegible] ష్టంచ భోజ్యోష్ణం । సిక్తంచతత్ ప్రచితంచసిక్త[illegible]॥ ఇత్యేవమాదయః॥

౪ - ఉపమానోత్తరపదకర్మధారయోదాహ[illegible]

రామోయం పురుషవ్యాఘ్రస్సం[illegible] [illegible]నిస్త్రింశబలాద్యుద్ధే రావణం [illegible]॥ [illegible] పురుషవ్యాఘ్రః॥ కే[illegible] కుంజరా[illegible] కుంజరాః॥ రాక్షసః ఋషభ ఇవ [illegible] [illegible] ఇవ [illegible] ఇత్యేవమాదయః॥

౫ - ఉపమానపూర్వకర్మధార[illegible]

కౌముదీవిశదా భాతియా నాతిసుందరీ । [illegible] [illegible]దాదద్యాత్ ద్రాక్షామధురాంగిరం॥ కౌముదీ [illegible] కౌముదీవిశదా॥ రతిరివసుందరీ రతిసుందరీ॥ [illegible] [illegible]తస్వీ॥ ద్రాక్షేవమధురా ద్రాక్షామధురా॥ [illegible] ఇవ శ్యామః ఘనశ్యామః॥ ఇత్యేవమాదయః॥

౬ - సంభావనాపూర్వపదకర్మధార[illegible]

తమాలవృ[illegible] [illegible] । [illegible] [illegible]ైస్సకలైర్దృష్టః [illegible]

వృ ష్టా-త మాలవృష్టాః॥ వింధ్య ఇతి పర్వతః వింధ్య పర్వతః॥ గజ ఇతి మనీషా గజమనీషా॥ మేఘ ఇతి శబ్దం మేఘశబ్దం॥ ఇత్యేవమాదయః॥

౭ - అవధారణపూర్వపదకర్మధారయో యథా-

మనీషాసలిలైర్యుక్తైః రత్నై ర్వా కల్పనోర్మిభిః। యశస్సరిద్భిసంపన్నో భాత్యయం కవిసాగరః॥ మనీషా ఏవ సలిలాని మనీషాసలిలాని॥ యుక్తయ ఏవ రత్నాని యుక్తిరత్నాని॥ కల్పనా ఏవ ఊర్మయః కల్పనోర్మయః॥ యశాంస్యేవ సరితః యశస్సరితః॥ కవి రేవ సాగరః కవిసాగరః॥ వినయ ఏవ ధనం వినయధనం॥ ఇత్యేవమాదయః॥

~~~~✻ ద్విగుసమాసనిరూపణం. ✻~~~~

సఙ్ఖ్యైకపద్యాచ్చానేకపద్యానీతి ద్విధా ద్విగుః। కర్మ ధారయ ఏవాస్యాప్యంతర్భావోబుధైర్మతః॥

౧ - ఏకపద్యాద్విగుర్యథా-

పంచవట్యాసమం క్షేత్రం త్రిలోక్యాం నహి విద్యతే। తత్ర పంచగవం దత్వా జనశ్శ్రేష్ఠపదం వ్రజేత్॥ పంచానాం వటానాం సమాహారః పంచవటీ॥ త్రయాణాం లోకానాం సమాహారః త్రిలోకీ॥ పంచానాం గవాం సమాహారః పంచ

గవం॥ త్రయాణాంభువనానాం సమాహార స్త్రిభువనం॥
ఇత్యేవమాదయః॥

౩ - అనేకపదద్విగుర్యథా-

యద్దేషు విబుధాస్సర్వే వాదశాస్త్రా ప్యశేషతః। గానలం
బియం కార్యసిద్ధ్యై భదేషాన్నా తురం ముదా॥ షణ్ణాం మా
తౄణాం అపత్యం పుమాన్ షాణ్మాతురః॥ అష్టసు కపాలేషు
సంస్కృతః పురోడాశః అష్టాకపాలః॥ ఇత్యేవమాదయః॥

...॥ బహువ్రీహి సమాస నిరూపణం- ॥...

సప్తభిరాఖ్యాభిర్వా విఖ్యాతో యస్సవై బహువ్రీహిః।
అన్యపదార్థో ముఖ్యః కథితో విబుధైర్బహువ్రీహౌ। ద్వా
భ్యాం పదాభ్యాం బహుభిః పదైర్వ్యస్సంఖ్యో భయోస్స్వప
దయోః పదార్థే। యస్యాభవత్పూర్వపదే సమాశ్చ దిగంత
రాళవ్యతిహారలక్ష్మ॥

౧ - ద్విపదబహువ్రీహిర్యథా-

ప్రాప్తాగ్నిమేవమిషుమాధరథాసధాశ్వాం స్త్రాణిన
ష. ధృతశరం చవహాజనేన। రుద్రో వినీతపుషా సపుర
విభేదదేనైశ్చద త్తవసు రేవ మహాబలస్య॥ ౩॥ ప్రాప్తః

అగ్నిర్యంసఃప్రాప్తాగ్నిః॥ ౩॥ ఊఢోరథఃయస్మైసఊఢరథః॥ ౪॥ దత్తఃపశుఃయస్మైసఃదత్తపశుః॥ ౫॥ ఉద్ధృతాశ్శరాః యస్మాత్సః ఉద్ధృతశరః॥ ౬॥ మహత్ బలంయస్యసః మహాబలః॥ ౭॥ వీరాఃపురుషాఃయాసుతాఃవీరపురుషాః॥ ఇత్యేవమాదయః॥

౨-బహుపదబహువ్రీహిర్యథా-

నీలోజ్జ్వలవపుఃపాతుశ్రీమత్పీతాంబరోహరిః। యస్యప్రసాదాత్కృష్ణాభూదివ్యసుందరవిగ్రహా॥ నీలముజ్జ్వలంచవపుఃయస్యసఃనీలోజ్జ్వలవపుః॥ శ్రీమత్ పీతం అంబరంయస్యసః శ్రీమత్పీతాంబరః॥ దివ్యసుందరః విగ్రహః యస్యాస్సాదివ్యసుందరవిగ్రహా॥ ఇత్యేవమాదయః॥

౩ - సంఖ్యోభయపదబహువ్రీహిర్యథా-

కానసేస్మిన్నహోరాజన్ద్విత్రైరాయాసితాజనైః। లభ్యంతేపంచషానాగా యిత్యూచుర్బలినఃప్రభుం॥ ద్వౌవాత్రయోవాద్విత్రాః॥ పంచవాషడ్వాపంచషాః॥ త్రయోవా చత్వారోవాత్రిచతురాః॥ ఇత్యేవమాదయః॥

౪ - సంఖ్యోత్తరపదబహువ్రీహిర్యథా-

బ్రాహ్మణాః కతి వా రుద్రా దశ సంతీతి సంఖ్యయా । తేష-
హ్య్యేకయా యుక్తా ఏకాదశ ఏవాఽయుతిః॥ దశానాం సమీపే
యే సంతి తే ఉపదశాః । ఏకాదశానాం సమీపే యే సంతి తే
ఉపైకాదశాః॥ ఇత్యేవమాదయః॥

౫ - సహపూర్వపదబహువ్రీహిర్యథా-

సకలాస్సహసంతానాస్సకలా అపి బాంధవాః । ప్రీతిమ-
స్య ప్రకుర్వంతు సహపుత్రాయ సంతతం॥ కలాభిస్సహ
వర్తంత ఇతి సకలాః సంతానైస్సహ వర్తంత ఇతి సహ-
సంతానాః॥ పుత్రేణ సహ వర్తత ఇతి సహపుత్రః॥

౬ - దిగంతరాళలక్షణబహువ్రీహిర్యథా-

విద్యుదుత్తరపూర్వాయాం మహోఘా మారుతోద్భవాః ।
యది దక్షిణపూర్వాయాం వృష్టిరేవ భవేత్తదా॥ ఉత్త-
రస్యాశ్చ పూర్వస్యాశ్చ దిశోర్యదంతరాళం సా ఉత్తరపూ-
ర్వా । దక్షిణస్యాశ్చ పూర్వస్యాశ్చ దిశోర్యదంతరాళం సా
దక్షిణపూర్వా॥ ఇత్యేవమాదా॥

౭ - వ్యతిహారలక్షణబహువ్రీహిర్యథా-

బాణాబాణి కేశాకేశి ముష్టాముష్టి ప్రవర్తత తథా

కేశాకేశ్యపి ప్రవృద్ధం వానరాణాం పరస్పరం॥ బాహుభి ర్బాహుభిశ్చ గృహీత్వేదం యుద్ధం ప్రవృత్తం బాహూబాహవి॥ ముష్టిభిర్ముష్టిభిశ్చ ప్రహృత్యేదం యుద్ధం ప్రవృత్తం ముష్టీముష్టి॥ కేశేషు కేశేషు గృహీత్వేదం యుద్ధం ప్రవృత్తం కేశాకేశి॥ ఇత్యేవమాదయః॥

* అవ్యయీభావసమాసనిరూపణం- *

యస్యాభవత్పూర్వపదేవ్యయస్య నామ్నోవిధానాద్ద్వివిధంచలక్ష్మ। పూర్వః పదార్థోపిచయత్ర ముఖ్య స్తమవ్యయీభావముదాహరామః॥

౧ - అవ్యయపూర్వపదావ్యయీభావోయథా-

భోరాజన్ ప్రత్యహం భూయాద్యథాశక్త్యధిబాడబం। భక్తిస్తవాస్తు సంభద్రం నిష్పాపముపలోచనం॥ అహన్యహని ప్రత్యహం॥ శక్తిమనతిక్రమ్య యథాశక్తి॥ బాడబేష్వధిబాడబం॥ భద్రాణాం సమృద్ధిస్సంభద్రం॥ పాపానామభావో నిష్పాపం॥ లోచనయోస్సమీపే ఉపలోచనం॥ ఇత్యేవమాదయః॥

౨-నామపూర్వపదావ్యయీభావోయథా-

యస్యాపిభోజనే యస్య సూపప్రతి న యుజ్యతే। శాకప్రత్య

ర్థవాన్యైభ్యఃకథందాస్యతిసప్రభుః॥ సూపస్య లేశః సూప
ప్రతి। శాకస్య లేశః శాకప్రతి॥ ఇత్యేవమాదయః॥

...॥ ద్వంద్వసమాసనిరూపణం- ॥...

యస్మిన్ సమాసే ప్రాధాన్యముభయోస్స్యాత్పదార్థ-
యోః॥ సహిద్వంద్వశ్చతుర్ధా స్యాత్ప్రోక్తోవిద్వద్భిః॥ ఇత
రేతరయోగాఖ్యస్సమాహారాహ్వయస్తథా। ద్విభ్యాం
పదాభ్యాం బహుభిరుభాభ్యాం చేతి చతుర్విధః॥

౧ - ద్విపదేతరేతరయోగద్వంద్వో యథా-

యయోర్బలేన సమితౌ నిహతౌ కంసరావణౌ। సూర్యా
చంద్రమసోర్వంశ్యౌ రామకృష్ణావహం భజే॥ కంసశ్చ రావ
ణశ్చ కంసరావణౌ॥ సూర్యశ్చ చంద్రమాశ్చ సూర్యాచంద్ర
మసౌ॥ రామశ్చ కృష్ణశ్చ రామకృష్ణౌ॥

౨- బహుపదేతరేతరయోగద్వంద్వో యథా-

వాపీకూపతటాకానాం మహతాం స్థాపనాదపి। ధర్మా
ర్థకామమోక్షాశ్చ సిధ్యంతే నాత్ర సంశయః॥ వాపీచకూ
పశ్చ తటాకశ్చ వాపీకూపతటాకాః॥ ధర్మశ్చ అర్థశ్చ
కామశ్చ మోక్షశ్చ ధర్మార్థకామమోక్షాః - (ఘటశ్చ

పటశ్చకుడ్యంచ ఘటపటకుడ్యాని) ఇత్యాదయః॥

౩ - ద్విపదసమాహారద్వంద్వోయథా-

శీతోష్ణంసుఖదుఃఖంవాసహన్ యోవర్తతేసదా । నిరప్యావాక్త్వచంసమ్యక్సహియోగీతికథ్యతే॥ శీతంచఉష్ణంచ తయోస్సమాహారఃశీతోష్ణం॥ సుఖంచదుఃఖంచ తయోస్సమాహారఃవాక్త్వచం॥ ఇత్యేవమాదయః॥

౪ - బహుపదసమాహారద్వంద్వోయథా-

ఢక్కామృదంగపటహంయస్యదద్యానమందిరే । అశ్వహస్తిరథాయాస్తు భావుకంతస్యభూభృతః ॥ ఢక్కాచ మృదంగశ్చపటహశ్చ తేషాంసమాహారః ఢక్కామృదంగపటహం॥ అశ్వశ్చహస్తీచరథశ్చ తేషాంసమాహారః అశ్వహస్తిరథం (పాణిశ్చపాదశ్చ గ్రీవాచ తేషాంసమాహారః పాణిపాదగ్రీవం) ఇత్యేవమాదయః॥

అలుక్సమాసోయథా-

కంఠేకాలంస్మరన్నేవజనుషాంధోహృదిస్పృశం । వాచోయుక్తింవదన్ జీవత్యంతికాదాగతంప్రతి॥ కంఠేకాలో యస్యసఃకంఠేకాలః॥ జనుషాఅంధః జనుషాంధః॥ హృది

స్వప్రతిపత్తిస్వప్రకే॥ [illegible]
అకారాత్ ఆగతః అన్తకారాదాగతః॥ పశ్చిమోత్తరతః పశ్చిమో
త్తరః ఇత్యేవమాదయః॥

గతిసమాసో యథా-

సాక్షాత్కృత్యేత్యాదిసమ్యగలంకృత్యేత్యప్రభృతిః । తిర
స్కృత్యేత్యాదిషు నాన్యాహిపురస్కృత్యేత్యాదిషు భవతి॥ సాక్షా
త్కృత్య సాక్షాత్కృత్య॥ అలంకృత్య అలంకృత్య॥ తి
రస్కృత్య తిరస్కృత్య॥ పురస్కృత్య పురస్కృత్య॥ ఇత్యేవ
మాదయః॥

నిత్యసమాసో యథా-

కుంభకారస్తంతువాయో లోహకారక ఏవ చ । శ్రేణయో
ఽప్యపి సంస్థాప్యాః పార్శ్వే గ్రామస్య యత్నతః ॥ కుంభం క
రోతీతి కుంభకారః॥ తంతుం వయతీతి తంతువాయః॥ లోహం
కరోతీతి లోహకారకః॥ తాపించేన సంకాశాః తాపించని
భాః॥ ఇత్యేవమాదయః॥

శాకతురీయేణ మహాత్మనా హి సర్వే సముత్పాదితాస్స
మాసాః। తేషామయుక్తా విహితా స్తేషాం సముత్పత్తిం గ్రంథభాష్యే
ప్రసిద్ధమాచష్టే॥

అనుషఙ్గసమాసోయథా-

తనుమధ్యమాయాస్తస్య శ్రీశివభాగవతోయది। అగ్రగణ్యా
గ్రతస్యభయంనాస్తికదాచన॥ భగవతిభక్తిః భాగవతః।
శివేభాగవతః శివభాగవతః॥ షణ్ణాంవర్గః షడ్వర్గః॥ అరీ
ణాంషడ్వర్గః అరిషడ్వర్గః॥ సూర్యాంశసప్తాంశస్య సూర్య
సప్తాం- ఇత్యేవమాదయః॥

ప్రాయికత్వేనసంకథితం ప్రాధాన్యంచాతిమాలాది
దంతోష్ఠ-ద్విమాత్రాద్యైస్తత్పూర్వపదత్వ[illegible]॥ మాలామ
తిక్రాంతః అతిమాలః దంతశ్చ ఓష్ఠశ్చ తయోస్సమాహారః
దంతోష్ఠం॥ ద్వేమాత్రేయయోర్వా ద్విమాత్రాః॥ సూపస్యలేశః
సూపప్రతి॥

~~* కృదాదివృత్తయః- *~~

కృత్తద్ధితసనాద్యంతధాతుభ్యశ్చైకశేషతః। సమాసా
దపివిద్వద్భిః కథితాఃపంచవృత్తయః॥

౧ - కృద్వృత్తిర్యథా-

భక్తానామపిమర్త్యానా మమరాణామథాపివా। సం
పాదయతియాజ్ఞానం తాంవాచంప్రణమామ్యహం॥ భజం
తే ఇతిభక్తాః॥ మ్రియంతేఇతిమర్త్యాః॥ నమ్రియంతే [illegible]

త్య్రమగాః॥ జ్ఞాయతేసేనేతిజ్ఞానం ఉచ్యేయమితిజ్ఞానే॥

౨- తద్ధితవృత్తిర్యథా-

మానుషానాందితేయానాం పీడయంతోభువిస్థితాః। నేహ దైతేయాస్తాన్ హంతుంజాతో దాశరథిస్స్వయం॥ మనోరపత్యాని పుమాంసో మానుషాః॥ అదితేరపత్యానిపుమాంస ఆదితేయాః। దితేరపత్యాని పుమాంసో దైతేయాః॥ దశరథస్యాపత్యంపుమాన్ దాశరథిః॥ పులస్త్యస్య గోత్రాపత్యంపుమాన్ పౌలస్త్యః॥

౩ - సనాద్యంతధాతువృత్తిర్యథా-

యఃపాస్పర్ధతేతివాలోకాన్ దేవైర్వైరాయతేసదా। రాతుసస్య వినాశాయతస్య పుత్రీయతి ప్రభుః॥ అతిశయేనస్పర్ధతేసాస్పర్ధిః॥ వైరమాచరతివైరాయతే॥ పుత్రమాత్మనయిచ్ఛతుపుత్రీయతు॥ ఇత్యేవమాదయః॥

ఏకశేషవృత్తిర్యథా-

సర్వేషామపిలోకానాం పితరౌయౌసనాతనౌ। విదితౌపాలనాశ్చిత్తేతౌశివౌసతతంభజే॥ మాతాచపితాచపితరౌ సనాతనీచ సనాతనశ్చ సనాతనౌ॥ విదితాచవిదితశ్చ విదితౌ॥ సాచసచతౌ॥ శివాచశివశ్చశివౌ॥

సమాసవృత్తిః.

సమాసవృత్తిస్సర్వేషు సమాసేషు నిరూపితా । పరార్థస్యాభిధానం హి వృత్తిరిత్యభిధీయతే॥ దూరాన్నాస్త్యస్య ముత్సార్య వాత్సల్యాస్మత్కృతామిమాం । పశ్యంతు విబుధాస్సర్వే సమాసకుసుమావళిం॥ శ్రీమధ్యమందిరకులాంబుధిపూర్ణచంద్రః । శ్రీసర్వమంగళ మనీషికృతా సఖిలం। ఏషా సమాసకుసుమావళి రాజ్ఞతారం జీయాత్కృపానిధి సదాశివసత్ప్రసాదాత్॥

సమాసకుసుమావళిసమాప్తాః.

ధాతువులసంజ్ఞావిశేషములు.

లట్-లిట్-లుట్-లృట్-లేట్-లోట్-లఙ్-లిఙ్-లుఙ్-లృఙ్-అను భేదమువలన-లకారంబులుపది తెరంగులై విలసిల్లుచున్నవి-అందు లేట్-అనునది వేదములయందు దప్ప తక్కిన స్థలములయందు ప్రయోగింపబడదు- ఏధాతువులకు-తిప్-తస్-ఝి-సిప్-థస్-థ-మిప్-వస్-మస్-

అనునివిలకారాదేశంబులగుచున్నవో ఆధాతువులు పర స్మై పదులసంబడును- ఏధాతువులకు- త - ఆతాం- ఝ- థాః- ఆథాం-ధ్వమ్ - ఇటు-వహి మహిఙ్ - అనునివిలకారా దేశంబులగుచున్నవో - ఆధాతువులాత్మనే పదులనంబడును- ఏధాతువులకు సీచెప్పంబడిన ద్వివిధాదేశంబులు కలుగుచున్నవో ఆధాతువులు ఉభయపదులనంబడును - లిట్ లకారాది ధాతువులకు ప్రథమమధ్యమోత్తమపురుషసంజ్ఞలును- ఆందు ఏకద్విబహువచనసంజ్ఞలును భూధాతువునకు ... నందు చెప్పబడియున్నవి ... బాలురకు స్పష్టంబులగును॥

పరస్మైపదీ-భూసత్తాయాం- ...

	ఏ-	ద్వి-	బ-
ప్ర-	భవతి	భవతః	భవన్తి
మ-	భవసి	భవథః	భవథ
ఉ-	భవామి	భవావః	భవామః

భూధాతునకు ... ఇటు-

బభూవ	బభూవతుః	బభూవుః

బభూవిథ	బభూవథుః	బభూవ
బభూవ	బభూవివ	బభూవిమ

అనద్యతనభవిష్యతిలుట్-

భవితా	భవితారౌ	భవితారః
భవితాసి	భవితాస్థః	భవితాస్థ
భవితాస్మి	భవితాస్వః	భవితాస్మః

భవిష్యతిలుట్-

భవిష్యతి	భవిష్యతః	భవిష్యంతి
భవిష్యసి	భవిష్యథః	భవిష్యథ
భవిష్యామి	భవిష్యావః	భవిష్యామః

విద్యాద్యాశీష్షులోట్-

భవతు / భవతాత్	భవతాం	భవంతు
భవ / భవతాత్	భవతం	భవత
భవాని	భవావ	భవామ

అనద్యతనభూతేలఙ్-

అభవత్	అభవతాం	అభవన్

అభవః	అభవతం	అభవత
అభవం	అభవావ	అభవామ

విధ్యాదిషులిఙ్ -

భవేత్	భవేతాం	భవేయుః
భవేః	భవేతం	భవేత
భవేయం	భవేవ	భవేమ

ఆశిషిలిఙ్ -

భూయాత్	భూయాస్తాం	భూయాసుః
భూయాః	భూయాస్తం	భూయాస్త
భూయాసం	భూయాస్వ	భూయాస్మ

భూతేలుఙ్ -

అభూత్	అభూతాం	అభూవన్
అభూః	అభూతం	అభూత
అభూవం	అభూవ	అభూమ

భవిష్యతిలృఙ్ -

అభవిష్యత్	అభవిష్యతాం	అభవిష్యన్
అభవిష్యః	అభవిష్యతం	అభవిష్యత
అభవిష్యం	అభవిష్యావ	అభవిష్యామ

ధాతుమాలికా.

ఆత్మనేపది-

ఏధవృద్ధౌ - వర్తమానే లట్-

ఏధతే	ఏధేతే	ఏధంతే
ఏధసే	ఏధేథే	ఏధధ్వే
ఏధే	ఏధావహే	ఏధామహే

భూతానద్యతనపరోక్షే లిట్-

ఎధాంచక్రే	ఎధాంచక్రాతే	ఎధాంచక్రిరే
ఎధాంచకృషే	ఎధాంచక్రాథే	ఎధాంచకృఢ్వే
ఎధాంచక్రే	ఎధాంచకృవహే	ఎధాంకృమహే

అనద్యతనభవిష్యతి లుట్-

ఎధితా	ఎధితారౌ	ఎధితారః
ఎధితాసే	ఎధితాసాథే	ఎధితాధ్వే
ఎధితాహే	ఎధితాస్వహే	ఎధితాస్మహే

భవిష్యతి లృట్-

ఎధిష్యతే	ఎధిష్యేతే	ఎధిష్యంతే
ఎధిష్యసే	ఎధిష్యేథే	ఎధిష్యధ్వే
ఎధిష్యే	ఎధిష్యావహే	ఎధిష్యామహే

విధ్యాద్యాశిష్షు లోట్-

ఎధతాం	ఎధేతాం	ఎధంతాం
ఎధస్వ	ఎధేథాం	ఎధధ్వం
ఎధై	ఎధావహై	ఎధామహై

అనద్యతనభూతే లఙ్-

ఐధత	ఐధేతాం	ఐధంత
ఐధథాః	ఐధేథాం	ఐధధ్వం
ఐధే	ఐధావహి	ఐధామహి

విధ్యాదిషు లిఙ్-

ఎధేత	ఎధేయాతాం	ఎధేరన్
ఎధేథాః	ఎధేయాతాం	ఎధేధ్వం
ఎధేయ	ఎధేవహి	ఎధేమహి

ఆశిషి లిఙ్-

ఏధిషీష్ట	ఏధిషీయాస్తాం	ఏధిషీరన్
ఏధిషీష్ఠాః	ఏధిషీయాస్థాం	ఏధిషీఢ్వం
ఏధిషీయ	ఏధిషీవహి	ఏధిషీమహి

భూతే లుఙ్-

ఐధిష్ట	ఐధిషాతాం	ఐధిషత

సి ? ష్ఠాః	ఐధిషాథాం	ఐధిధ్వం / అయిధిఢ్వం
అయిధిషి	అయిధిష్వహి	అయిధిష్మహి

భవిష్యతిలృజ్ -

అయిధిష్యత	అయిధిష్యేతాం	అయిధిష్యంత
అయిధిష్యథాః	అయిధిష్యేథాం	అయిధిష్యధ్వం
అయిధిష్యే	అయిధిష్యావహి	అయిధిష్యామహి

ఉభయపదీ- రాజదీప్తౌ.

లటి - రాజతి - రాజతే - లిటి.

౧ రరాజ	రరాజతుః / రేజతుః	రరాజుః / రేజుః
౧ రాజిథ / రేజిథ	రరాజథుః / రేజథుః	రరాజ / రేజ
౧ రాజ	రరాజివ / రేజివ	రరాజమ / రేజిమ
సే ౙే	రేజాతే	రేజిరే

ఇత్యాది -

లుటి-మధ్యమే- రాజితాసి - రాజితాసే- లృటి- రాజి

ష్యతి- రాజిష్యతే- లోటి- రాజతు - రాజతాం- లఙి- అరా
జత్- అరాజత- విధౌ- రాజేత్- రాజేత - ఆశిషి- రాజ్యా
త్- రాజిషీష్ట- లుఙి- అరాజీత్- అరాజిష్ట - ఌఙి- అరాజి
ష్యత్- అరాజిష్యత॥

ఇత్యేవంబాలానాం ధాతుస్వరూపసరణిః ప్రదర్శి
తేతి విద్వచ్ఛిఖామణయో విదాంకుర్వంతు-

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

జ్ఞానానందమయందేవంనిర్మలస్ఫటికాకృతిం।
ఆధారంసర్వవిద్యానాంహయగ్రీవముపాస్మహే॥

శ్రీరామాయణసంగ్రహే - బాలకాండః.

శ్రీసీతారామపాదాబ్జాన్యభివాద్యతనోమ్యహం । సు
ఖబోధాయ బాలానాం శ్రీరామాయణ సంగ్రహం॥ ౧ ॥
ప॥ ఆసీదయోధ్యానగరీ దేశేకోసలనామని । తస్యాంశ్లా
ఘ్యగుణశ్శ్రీమాన్ రాజాదశరథోవసత్॥ ౨॥ ౫॥ తస్యకౌ

సత్యేతి సుమిత్రేతి కైకేయీతిచ తిస్రోభార్యా బభూవుః॥
తాసు ॥ ౧ ॥ ప॥ కౌసల్యాసుషువే రామ మభిరామగుణా
కరం। శ్రీరామభక్తిభరితం భరతం కేకయాత్మజా॥ ౨॥ ప॥
అథలక్ష్మణశత్రుఘ్నౌ ప్రాసూయేతాం సుమిత్రయా। ఏతే
కుమారాశ్చత్వారోఽప్యవర్ధంత దినేదినే॥ ౪॥ గ॥ దశరథస్తు
చౌలోపనయనాదీన్యథాకాలం విధాయ। విధినధీతనిఖిల
విద్యానుపాధ్యాయైరకారయత్॥ ౫॥ గ॥ కదాచిదథయా
తుధానవిధ్వంస్యమానసత్రపరిత్రాణాయ। విశ్వామిత్ర
నామా మునిరుపగమ్య దశరథమయాచత రామం సలక్ష్మ
ణం॥ ౬॥ ప్ర॥ ప్రాహిణోన్మునిసంత్రాసాత్ప్రియావపిసు
తౌ నృపః। సరాజపుత్రావనయద్దటవీం కథయన్కథాః॥ ౭
ప॥ సత్యప్యరణ్యసంచారే శ్రమస్యానుదయాయసః। ఉ
పాదిశత్తయోర్విద్యే బలామతిబలామపి॥ ౮॥ గ॥ వనమధ్యే
గచ్ఛతామేతేషాం పదవీం తాటకానామ రాక్షసీ రురోధ॥
౯॥ గ॥ స్త్రియమపిజగదపకారిణీం తాందాశరథిర్గాధితన
యానుమత్యా వ్యాపాదయామాస॥ ౧౦॥ ప॥ అస్త్రాణిజృ
మ్భకాదీని తపస్వీ నితయోస్తతః। ఉపదిశ్య ప్రవిశ్యస్వమా
శ్రమం కుశ్రుతికశ్చన। ౧౧ ॥ ప॥ [illegible]

స్తై రశోణితవర్షిణీభిః । రక్షోభిస్సహసంక్షోభం చక్రతుస్తా
టకాసుతౌ॥ ౫॥ గ॥ దశరథాత్మజస్తు మహావీర్యోఽస్త్రైః
మారీచమపాంపతౌ నిపాత్య సుబాహుప్రముఖానపరా
న్శేషేకేనైవ బాణేన లీలయైవ సూదయామాస॥ ౬॥ గ॥ విశ్వా
మిత్రస్తు నిరంతరాయం పరిసమాప్య సత్రం తం రఘుసు
తాయ జనకసుతాం దిదాపయిషుర్మిథిలాం ప్రతి ప్రతస్థే॥ ౭
ప॥ రామపాదరజస్సంగాత్ప్రకృతింగతయా పథి । అహ
ల్యయా గౌతమస్య జాయయాయమపూజ్యత॥ ౮॥ గ॥ తద
ను మిథిలాం ప్రవిశ్య పరిగృహీతాతిథ్యః కౌశికే జానకీకా
రణమావేదయతి। జనకేన ప్రదర్శితం శైవశరాసనం దశరథా
త్మజో బభంజ॥ ౯॥ ప॥ జాతానందస్తు జనకో దూతైస్త్వ
రితగామిభిః । ఆహ్వాపయ దశరథం సకుటుంబం పురం స్వకం॥
౧౦॥ ప॥ అథోత్తమే ముహూర్తే స రామశ్చారుదతీం సు
తాం । సీతామదాదాత్మసుతామ [illegible] చ॥
౧౧॥ గ॥ అథ నిజానుజస్య కుశధ్వజస్య తనుజే మాండవీశ్రుత
కీర్తీ భరతశత్రుఘ్నాభ్యాం దత్త్వా శుభేహని వివాహమహ
మకరోత్॥ ౧౨ ప॥ అథానురూపజాయాభిరుపేతైస్తనయై
స్సమం । ప్రతస్థే కోసలపతిస్సాకేతనగరం నిజం॥ ౧౩॥ ప॥

జిగీషయాగతం రామం భార్గవం రఘువంశజః । రామో జిగాయజయసమాలిలింగ స్వపస్వస్తం॥ ౧౩॥ వ॥ అథప్రవిశ్య నగరం సాకేతం రఘునందనః । సీతాంగనా రమమాణస్స్వసమ్మోదం సమవిందత॥ ౧౪॥ ... ... *

ఇతి బాలకాండః -

అథాయోధ్యాకాండః.

ఫ॥ తతో భరతశత్రుఘ్నౌ తౌ తాదేశేనజగ్మతుః । యుధాజిదభిధానస్య మాతులస్య పురం ప్రతి॥ ౧॥ వ॥ రామాభిషేచనం కర్తుం యతమానం మహీపతిం । మంథరాకులిత స్వాంతా కైకేయీ దుర్వచోబ్రవీత్॥ ౨॥ గ॥ యతిత్వం సత్యసంగరోసి శంబరసంగరసను దీరితవరయుగళే ప్రథమస్యఫలం రామస్య వనవాసం ద్వితీయస్య భరతాభిషేచనం చవిధేహి॥ ౧॥ గ॥ నైవం యదివిషమేవభుజ్య పశ్యత స్తవప్రాణాం స్త్యజామితి॥ ౨॥ వ॥ ఇనం పరుషమాకర్ణ్య జామాతా స్నపతిర్భువి । పపాత వజ్రనిర్భిన్న పక్షః పర్వతరాడివ॥ ౩॥ వ॥ అసత్యభీతో నృపతిశ్చిరేణ ప్రావ్యచేతనాం । కైకే

యాంప్రార్థయామాసరామస్యపృగవతేజనః॥౪॥ ప॥ బహు
ధాప్రార్థ్యమానాపి సామమోచసచాగ్రహం। నిమజ్జ
మహీజాని రసారేశోకసాగరే॥ ౫॥ ప॥ వనంగచ్ఛామి తా
తేతి ప్రణమ్యాపృచ్ఛ్యరాఘవః। సాకంసౌమిత్రిసీతాభ్యాం
సమారురుహ్యరథంరథీ ౬॥ ప॥ సగ్రామాన్సనగత్వాన్ నగరాన్స్వాంశ్చ
యిత్వావినిద్రితాన్। శాద్వలేనపథా గత్వా సజగామ
సురాపగాం॥ ౭॥ గ॥ తత్రసవసతాంగుహనిషాదపతేర్వ్యాపేన సు
హృదాసముత్తీర్యసురతరంగిణీం। మహాప్యచిత్రకూటగిరిమ
నుజపరచితవరవస్యస్సహసీతయా చిరమరంస్తరఘువరః॥ ౮
తతః॥ ప॥ మహాత్మా పుత్రశోకేనదివందశరథోయయౌ। దూ
తైర్భరతమానీయ్యరమాత్యా ఆశుగామిభిః॥ ౯॥ గ॥ సచతా
మాకర్ణ్యసకలాంప్రవృత్తిం నిపత్యసంజ్ఞాపరిహీనస్సర్వం
సహాయ్యామవాప్యచితాయచేతనాం విలప్యవసిష్ఠాదినిర్ది
ష్టేనకైకేయీమంథరామారణాద్వధాయోద్యతాద్దైహి
కందశరథాయప్రస్థాయ నిఖిలపౌరైస్సహముపేత్య చిత్ర
కూటాచలమవనిజానేశ్వరణారుణాంబుజయుగళే నిపపా
త॥౧౦॥ ప॥ మృతమాకర్ణ్య పితరంశుచాదత్వాజలాంజలిం।
ప్రపచ్ఛభరతంభద్రంపౌరాణాంపరమఃప్రభుః॥౧౧॥ ప॥

తతస్స పాదపతనం తేనాగ్రజేనాపి సః। సజగామపురం రామ
పాదుకాశాసనమనుస్మరన్॥౧౦॥ గ॥ అనంతరమగ్రజాదేశేనా
యోధ్యాముపేత్య భరతో నందిగ్రామే రఘునందనవజ్జటా
వల్కలధారీ సన్ సింహాసనప్రతిష్ఠాపితాభ్యాం రామపా
దుకాభ్యాం రాజ్యకార్యాణి విజ్ఞాపయన్। రామాగమనా
దివసాం గణయన్నువాస॥ ౫॥ వ॥ రఘువంశపయోరాశి
శీతాంశురణరాఘవః। ఆశ్రమాదాశ్రమం గచ్ఛన్ ప్రావిశ
ద్దండకావనం॥ ౧౧॥ ... ... *

ఇత్యయోధ్యాకాండః.

*

అథారణ్యకాండః.

ప॥ విరాధమసురంశ్వభ్రే నిఖనందండకావిశన్। శర
భంగమునిం రామోనత్వాగస్త్యముపాగమత్॥ ౧॥ ప॥ త
దత్తానీంద్రచాపాదీన్యాదాయసహసీతయా। పంచవ
ట్యాంచిరం రామో రేమేనుజకృతోటజే॥ ౨॥ గ॥ తత్రకదా
చనహేమంతసమయే రావణానుజాశూర్పణఖాభిధానా
యాతుధానీ సౌందర్యసలిలశరధిం దాశరథిం నిరీక్ష్య భర్తా

మమభవాన్ భవత్వితి గ్రంథః॥ ౧॥ వ॥ పరిగ్రహీతుమాత్మా
నందాశరథ్యోరనిచ్ఛతోః సీతాపహారమిచ్ఛంతీసాభ్య
ధావన్నిశాచరీ। ౩॥ప॥ ప్రజాపతింజిఘాంసంత్యా స్తస్యా
స్సౌమిత్రిరాత్తవాన్। ఛిత్వాకృష్ణగృహీకయాః కర్ణనాస
మద్రావత్॥ ౪॥ గ॥ తదనువగచ్ఛేసరి పెంటులగిరిగహ్వరని
ద్రాణకేసరిణస్సముత్సవజయంతీ పలాయ్యజనస్థానంప్రతితి
ప్రేసివసత్తచతుర్దశసహస్రాణియాతూనతదధివతీంశ్చఖర
దూషణత్రిశిరసోదశకంధరబంధూన్ ప్రఘుదురంధరనిరాకర
ణాయనిర్యాపయామాస॥ ప॥ అయాంతమసురాసీకమ లో
క్యావనిజాపతిః। ఆదిశ్యలక్ష్మణంసీతారక్షణేసధనుర్యయా॥
౫॥ వ॥ రామస్తత్రాతుసవీరవాహినీం వినాశయామాస
సశరౌఘవృష్టిభిః। జేతారమాయాంతమవేక్ష్యజానకీ స
మాశ్లిషత్సత్వరమాత్మవల్లభం॥ ౬॥ గ॥ తదనుజనస్థానేవి
జనస్థానేనపలంకాంప్రతిప్రధావ్యసదసిసపత్న్యచిరంవిలప్య
నివేదితోదంతాం విరూతముఖీం శూర్పణఖాం దశముఖోపి
లోక్యపటుపటాకృత్యధం తాన్ సుసంహారావమ్మ ధార
మారీచసహాయః పరివ్రాజకభూమికాచ్ఛాదితో రఘుశా
ర్దూలపర్ణశాలాభ్యర్ణమాజగామ। ౩॥ ప॥ ఘూసాక్ష

ప్రసంతంపారిణంశ్రావణంప్రేత్యమైథిలీ । ఆశీయదేహినా
ధేతిస్మైపయత్వాంగావల్లభం॥ ౭॥ దూరంగతె స్తమనుగం
క్రియయావిభావ్యవివ్యాధశాతవిశిఖైసరఘుప్రవీరః। చుక్రో
శదాశరథివత్సమృగోశ్శాస్మి లక్ష్మణానుజసఖీసఖిమైథిలీసః॥
౮॥ ప॥ తేనానాగ్రదేతవిపన్నపరిత్రాతారమపిసౌమిత్రాపన్నం
విజ్ఞాయదేవరంప్రేషితవతీందశరథన్నుపాందశవదనోబా
హుభిర్నిజరథమారోప్య తత్పతపాతేన యోద్ధునఃభియా
తస్య జటాయుషః పతపాతంఛాయ లంకాంప్రవిశ్య
శోకవనికాయా మేనామతిభయంకర రాక్షసీ పరివృతాం
స్థాపయాంబభూవ॥ ౮॥ ప॥ అథ్వన్యాయాంతమనుజమా
లోక్యోద్విగ్న మానసః। సీతామపశ్యన్నుటజేవ్యలపద్రా
ఘవ స్తతః॥ ౯॥ ప॥ సీతాపతిర్ధరణిజాపథమాగణమా
శ్శిణంప్రతీక ముదితాశరరాజకృత్యం। సంస్కృత్యగృ
ధ్రనృపతింవిక్రుతంకబంధం కృత్వావిదోషముమలంమ్భా
వాపపమ్పామ్॥ ౧౦॥ ... ... *

ఇత్యారణ్యకాండః-

అథ కిష్కింధాకాండః.

ప॥ తతః కపిర్వాలిభయాన్నిలీన స్సుగ్రీవనామా వి

ఋశ్యమూకే। కోదండతూణీరధరౌ కుమారౌ దృష్ట్వా వి

భాయాగ్రజభృత్యమూచే॥ ౧॥ ప॥ చిన్ముద్రితస్వాంతసహితం హ

నుమాన్ ధృత్వా వటుప్రవ్రాజకభూమికాం ద్రాక్। గత్వా స

మానీయ నరేంద్రపుత్రౌ మైత్రీమతానీత్ ప్లవగాధిపస్య॥ ౨॥

గ॥ తతః। పరస్పరనిస్సంవిదితశోకపూర్వకజకథౌ

కపినరవరౌ పరస్పరవైరివధాయ విరచితసంగరౌ బభూ

వతుః॥ ౧॥ ప॥ సుగ్రీవవిస్రంభకృతే స దుందుభేశ్శరీరముత్క్షి

ప్య పాదాంగుళీనఖాత్। స సప్తాపి సాలాన్ గిరినాగలోకాన్ బిభే

ద బాణేన బిడౌజసా సమః॥ ౩॥ ప॥ తతః ప్రతీతః కపిపార్థివ

వోऽసౌ ప్రభుతీపుత్రేణ సమన్వయుధ్యత్। భ్రాత్రో స్తయో

ర్భేదమనాప్నువానో బభూవ తూష్ణీం భరతాగ్రజన్మా॥ ౪

గ॥ అథ సరఘుకులతిలకో వాలిబలాసహిష్ణుతయా కాందిశీక

మపత్రపావశాదవనతగ్రీవం సుగ్రీవం సుమమాలాలంకృత

గ్రీవం విధాయ వధాయ వాలినో విధత్వా యోధనమితి పు

వర్ష్యేయయాయుజః ॥ ౧॥ ప॥ తద్భాగ్యాన్విత సుగ్రీవేణ కుసఖ్య
దశరోహితః । జఘాన సాగరమోచనేన వాలినమ్ జగత్యాశ్రి
నం॥ ౫॥ ప॥ తారాగావస్సుముఖగణాస్తార స్తరకేస్సుతః
భర్తృణా సేవ్యపితృభాషా సుతఃశోకసస్యాలపంక్తిరం॥ ౬॥ గ॥
తదనునిర్వృతిః తత్ సఙ్గరో రఘుధురంధరః పురందరాత్మజస్య
స్వార్థవర్ద్ధి హి కంకృతవంతం కపిపార్థివం తమభిషిచ్య గా
శ్యామాల్యవతిగిరావతివాహయాంచ కార వర్షదివసాన్॥
౭॥ గ॥ తతో రాజ్యసౌఖ్యానుభవప్రమత్తం సుగ్రీవంప్రతి
సౌమిత్రిర్భీషయిత్వా రామసికటం నినాయ॥ ౮॥ ప॥ సీతాం
విచేతుం ప్లవగాన్సర్వాన్నాహూయ భానవః । మానవిధాయ
సమవధిం ప్రాహైషీత్సకలాదిశః॥ ౯॥ ప॥ హనుమజ్జామ్బ
వదంగదనీలప్రముఖాయామ్యాం దిశమభియాతాః । శ్వాద
శయోజనపరిమితమిరిణం ప్రాప్య తాః ప్రయతయుగ్మ
పినం॥ ౧౦॥ ప॥ తతస్స్వయంప్రభాగుహాం ప్రవిశ్య హేమ
పాదపాంమధూపహార విస్మృతస్వకార్యరీతయోభవన్।
గతేవధౌకదాచనప్లవంగమేన కేన చిత్ప్రబోధితాపి లేఘురు
చ్చకైరమీప్లవంగమాః॥ ౧౧॥ ప॥ అథగుహాదినాథాస్స్వయం
ప్రభాచేమాన్నామదూతాన్ విజ్ఞాయ ఫలైర్మధుభిశ్చ స

హారాధ్యనీమిళితనయనాన్ శీఘ్రమేవ గుహాబహిస్సంధ్యాగి
రిం ప్రావేశయత్ ॥ ౯ ॥ స ॥ జానక్యా అన్వేషణాయాసి సా
తీత్వా ప్రాయోపవిష్టాన్ప్రజగాడకీశాన్ । సంపాతిర్నామ స
హజో జటాయోర్లంకాపురస్థాం రఘువీరపత్నీం ॥ ౧౦ ॥ స ॥
హృష్టాస్తస్య వచనమాకర్ణ్య యాతుకామాః కపీన్ద్రాస్త్ర
ష్ట్వా పారం జలధిమభవన్ దక్షిణాం భగ్నవేగాః । తుష్టా
నాథస్య సచివనిగణం జాంబవాన్ స్యాగ్యవేదీ ద్రష్టుం పావన్య
భవనుత ఫేళ్గుం ముఖే బద్ధసంధః ॥ ౧౧ ॥ ... ... ※

ఇతి కిష్కింధాకాండః-

అథ సుందరకాండః.

స ॥ తతో మహేంద్రశిఖరాదుత్ప్లుత్య హనుమాన్
బలీ । సురసా సింహికే భిత్త్వా లంకాబహిరవాతరత్ ॥
౧ ॥ స ॥ సాయం ప్రవిశ్య లంకాయాం సర్వతో విచికాయ
సః । కుత్రాప్యదృష్ట్వా వైదేహీం రావణాంతఃపురం య
యౌ ॥ ౨ ॥ స ॥ తత్ర రత్నపర్యంకే రావణేన సహాశయా

నాం రతిమివ త్రిభువనసుందరీం మందోదరీం నిరీక్ష్య సమీక్షి
తా క్షితిసుతేతముదితః పవనతనయః కాకుత్స్థస్య పత్న్యాస్స
సంభవేదితి నిశ్చిత్య పురస్తాత్ప్రాకారాన్ముక్త్వా అశోకవని
కాయాం పిశాచీభిరభయంకరాభిరాత్రించరీభిర్వృతాం నవ్య
మానాం కనకనాలభంజికామివా నవిరహితరమానపత్న్యా
...శింశుపాతరోరు పరిపత్రసంచయే నిలీ
యశృణ్వాం స్తదాలాపానవతస్థౌ॥ ౧॥ ప॥ తతో ఉత్తిత్రి
యామాయాం త్రియామాయాం దశాననః। ప్రబుద్ధ్యాగత్య
వై దేహీంభవభాస్కృత్యయాచత॥ ౩॥ ప॥ తృణాయమన్యా
మానాసా రావణం రాక్షసేశ్వరం। నినిందవినిష్ఠైర్వాక్యైః
పరుషైస్సర్వదారిభిః॥ ౪॥ ప॥ అథనక్తంచరపతౌ నిర్యా
తిక్రూరే గతే। రాక్షస్యః క్రోధసంరబ్ధా జానకీంసమతర్జ
యన్॥ ౫॥ ప॥ అశక్నువంతీ తాంబాధాం సోఢుమత్యంత
దారుణాం। మహోత్తుంపాదపశాఖాయాం వేణీమాసంజ
యత్వా త్ర్యభూత్॥ ౬॥ ప॥ తతోవతీర్య హనుమానభివాద్యమ
హీసుతాం। దేవిమాం విద్ధి రామస్య దూతమిత్యబ్రవీద్వచః॥
౭॥ ప॥ గ... అథాత్మానం రావణం కామరూపిణం।

విశ్వస్తాయై దత్వాఙ్గులీయం ప్రాణసమాయా [illegible] సకలరామ
కథయామాస [illegible] । [illegible]
చాపముపేత్య [illegible] ॥ గ॥ [illegible]
షుమహం [illegible] సేనస్య [illegible]
వం । స చ విశ్వస్య [illegible] చూడామణి
[illegible] ౧౦॥ గ॥ [illegible] తదను
మహిమా [illegible] । నిజాగమనమసురాధిరాజస్య బోధయితుమ
రశోకవనికామభాఙ్క్షీత్ ॥ ౨॥ గ॥ విదితోదన్తస్య ప్రచణ్డబా
హుదణ్డస్య దశకంధరస్య నిదేశేన సమాగతాన్యశీతిసహ
స్రాణి కింకరాన్నామ రాక్షసాన్ ప్రహస్తసుతం జంబు
మాలినం పంచసేనాపతీన్రావణాత్మజమక్షం చ దధ్మౌ ఖై
ర్వాలేన పాదపై ర్గండోపలై స్తటానిభై రాయుధైశ్చ తేన
నిహత్య సంవర్తసమయసమవర్తి వావతస్థే॥ ౩॥ వ॥ అథేం
ద్రజితా ద్రుహిణాస్త్రబద్ధో విమోచితో భూచ్ఛణరజ్జు
బంధైః । తథాపి కార్యాయ నిబద్ధవత్కపిస్స భామగాదా
శరనాయకస్య॥ ౧౧॥ యుగ్మం । వ ॥ తత్ర రాక్షసశార్దూ
లై స్సేవితస్యాశరేశితుః। సింహాసనాదుచ్చతరే వాలసింహా

సన్నిహితః ॥ ౧౪ ॥ ప ॥ కస్త్వం కుతస్త్యః కుత్రత్యః కిముద్దిశ్య
సమాగతః । ఇతిప్రైతేయపతినా పృష్టః ప్లావగిరబ్రవీత్ ॥
౧౫ ॥ గ ॥ అస్తి కశ్చన రామో నామ ప్రైతేయ నిబర్హణే
ప్రాచీనబర్హిషస్సూనోర్యస్య దశరథస్యాజర రాన్నిఖిలనిశా
చర నిశారణారంభధగణ్యానవత్రగ్నస్తాటకాటవీదవ కృపీట
యోనిః సుబాహుమారీచప్రముఖపలాశసజాలతూల వా
తూలః స్వసారోధవిరాధ వధవిధాయీ మందేతరకందర్ప
దర్ప శూర్పణఖానాసికావికారకారీ ఖరదూషణ ప్రముఖర
క్షోగణాతకాకారశకుని శ్వాసాంధకబంధబంధవిమోచనశ్చ ॥
౧౬ ॥ గ ॥ కించస్మరసికేల దనుర్గుణనిష్పందీకృతవింశతి భుజం
విశిష్ట్వసద్భ్వదనవక్రంపరం భవంతమపరిమేయ వీర్యార్జ సః
కార్తవీర్యార్జునః కారాగారే స్థాపయిష్యతీతి ॥ ౧౭ ॥ గ ॥ త
మపి విజితవతః పరశుధారయా క్షితిమక్షత్రియామేకవింశతి
కృత్వః కృతవతో జామదగ్న్యస్య గర్వదహన నిర్వాపయి
తారం ॥ ౧౮ ॥ అపిచ ॥ గ ॥ వ్యస్తాః షీనఃకిమఖిలలోకాభినంద
నీయబాహుబలశాలీ వాలీస్వజిష్ణుతుయోపేత్య పృష్ఠతస్స
మాశ్లిష్యవంతం భవంతమజానాన ఇవ వాలధినాత్తవసరః క

[illegible]దం [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] సినిమజ్జ[illegible] [illegible]
[illegible] జలనిధి[illegible] [illegible]
కావిశేష [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
భస్య పురుషో[illegible] [illegible] భస్య [illegible]
మాత్రం ప్రతి[illegible] [illegible]
దస్య వర[illegible] [illegible]
మాల్యవంతం సానుమంతం సురా[illegible] [illegible]
వసతి॥ [illegible] పురుషోత్తమ [illegible]
[illegible] [illegible]
జసింహయోః పరిగృహీత పరివ్రాజక [illegible] ప్రవిశ్య [illegible]
[illegible] మన [illegible] ॥ ౧౦ ॥ [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] జలధి [illegible]

త్వన్నా భువనత్రయమప్యగమ్యం సమిత్యాం రాఘవ .గం వ్యథాం
పిబ ప్యహానం గతేప కతముఖ్యస్త్రాత్మ కేమాద్యంతతః ॥ ౧౪ ॥
వ ॥ ఛాయాం విధేయమస్య మత్త్వా నాన్యాం బిచ్ఛత్త్యహాపాం ర
ఘుమీ త్ర్మిం । త్వత్ప్ర శివా తాసాం దా జా తాం జా
సినీ తాం కాలభుజంగకన్యాం ॥ ౧౫ ॥ సఖా తేసుగ్రీవోఽపి
తమపపదార్శ్యాం జనకజాం రఘుశ్రేష్ఠం రామం గమయ కరి
ణం జగమివ । సచేదేవం మానుజ శరశస్త్రైర్యాను న
గరీభావద్ద్వశ్వస్తానాం విలపనర స్త్రైర్యాదితదశా ॥ ౧౬ ॥
వ॥ ఏవం బ్రువాణస్య సమీరసూనోర్వధం సమాజ్ఞాపయద
రాక్షసేంద్రః । దూతా న వధ్యా భువనేషు వీరైరతన్యాషే
ధేత్ర మథోపదిష్టః ॥ ౧౭ ॥ సత్వైస్సంపత్స్య తైలేన సి
క్త్వా సంయుజ్య వహ్నినా । వాలమస్య దశగ్రీవః కార
యామాస దారుణం ॥ ౧౮ ॥ గ॥ విదితవృత్తాంతయా
భరాను యద్యహం పతివ్ర
తాభవేత్తో సూనసా త ఋతశీతం నిజలాంగూలే మా
స్య దహంతి । మపత్స్య శాఖామృగ వరిష్ఠః
వహ్న్యుష్ణమసాప్రోష్ణ ప్యస్యఘోషయతో

చరామ్నభిస్మృత్య లక్ష్మణేనాత్త్వైవ [illegible] ప్రణమ్య
జానకీంచ స్త్రీగ్యజంధ మాసందయామాస సీతా [illegible] కథనే
సజానన్నవశాదీన్యాగోపాని ౯౬॥ ౧౧॥ వ॥ తతోఽస్య [illegible] రాం
గారాంశ్శనగేశాః ప్రస్థితే । ప్రహృష్ట [illegible] యం
గామాయాతమవసితమవః॥ ౧౯॥ వ॥ [illegible] సా
గీవస్యవనిముఖాః । ప్రహృష్యామాగో [illegible] మధు
పిపాసితాః॥ ౨౦॥ గ॥ అనుమతా [illegible]
వనపాలందధిముఖం భూ [illegible] వనాస్త్వా
నాదిసాపరిహాసేనదంష్ట్రై [illegible]
భ్యాంచపేటాప్రదానేన పాదైః [illegible] ప్రాడనే
నవృక్షైః ప్రహారేణగండోపలైః పిండీకరణేన తం కాంది
శీకం విధాయ సత్వరం ప్రధావ్య సలక్ష్మణం సుగ్రీవం రాఘవ
మహానమిత్యప్రజేపయుః॥ ౨౧॥ వ॥ సీతాప్రవృత్తిం
విజ్ఞాప్య రాఘవాయాంచ నాత్మజః । సర్వస్వదానసదృశం
రామాలింగనమున్వభూత్॥ ౨౧

ఇతి సుందరకాండః,

శ్రీరామాయణసంగ్రహే - యుద్ధకాండః.

వ॥ అథనిశాచరనాథపురస్థితాం జనకజాముపకర్ణ్య స
రఘువ్రహః। ససమలోకత తూర్ణమయుగంధనైః ప్రళయ
పావకదాహకయాదృశా॥ ౧॥ గ॥ అథసుగ్రీవనిదేశప్రచలి
తవానరసేనయా తారేయసమారూఢ రామలక్ష్మణ నిరీక్ష
ణాస్పృష్టశైత్యోత్సాహ ప్లవంగపుంగవ శ్రోణీసమాలబ్ధవము
త్తసైన్యైవనిలంఘిత నగనదీవిపినం సదుదధివేలా నిలయ
సంహారే మహేంద్రశిఖరకాన్తారే ఫలమధూపహారేణా
ప్యశ్రమమపానయత్॥ ౧॥ గ॥ తదనుదశముఖశ్చారముఖా
దశేషమాగతం ప్లవంగమబలమాకర్ణ్య కింకర్తవ్యతా
మూఢః ప్రహస్తముఖమంత్రిసంయుక్తో యోధనోత్సా
హాహితైషిణం రాఘవాయ సీతాసమర్పణముపదిశంత
మనుజం విభీషణం పదసిద్ధికృత్య నిస్సారయాంబభూవ॥
౨॥ వ॥ తతస్సమాగత్యాపదోః పతంతం విభీషణం రాఘవోఽపి
చ్యరాజ్యే। ఉపేత్యపుణ్యం జలధిం నిజాగ్రనాయ స్నానం జయా

స్తైర్యాదినా [illegible]
ధునావర్తి తేసతి । [illegible]
[illegible] ౩ ॥ ౫ ॥ అథ [illegible]
స్యాత్ [illegible]
[illegible] ప్రపన్నా [illegible]
[illegible]
[illegible] జిహ్వాయుపపన్నా [illegible]
యత్ ॥ ౩ ॥ ౬ ॥ [illegible]
త్రు స్సశిరశ్చరాసనం । ముమూర్చ్ఛసీతా [illegible]
ప్రియాసమాశ్వాసయుదా త్తభావ [illegible] ॥ ౪ ॥ ౬ ॥ [illegible]
యసీతాం దశరా [illegible] హీత స్తతో బోధ [illegible]
వాక్ । రక్షోధిప స్తం పరి [illegible] సేనాం [illegible]
[illegible] ౫ ॥ ౬ ॥ [illegible] సముత్థితాం
[illegible] మాలోక్య [illegible] ప్ర [illegible]
[illegible] గచ్ఛే [illegible] । [illegible]
తా [illegible] గత్వా [illegible] జనక
[illegible] జగామ్ ॥ ౬ ॥ ౫ ॥ అథ [illegible] సనాంగత

[illegible] తస్థాంత [illegible] స్త్రా౧ రాజవృ
[illegible] సోత్సాహాటుప్రవ్యూత్స హాసోమ
[illegible] ప్రహస్తప్రభృతీన్వ్యాహాన్
[illegible] ధావదహాస్తో జగద్భయంకరేణా కారేణ
[illegible] మస్య సవాటే తదా రావణః॥ ౪॥ ప॥ సాలాన్గిరీం
శ్చ [illegible] కపివీరసేనాగణాత్సగ్వబాణ నివహైర్భవి ల
[illegible] రఘునాయక [illegible] కోఘః
[illegible] సర్వాన్రింద ధావ॥ ౫॥ ప॥ కుంభకర్ణము
ఖజన్యభాగత భక్షయంత మఖిలాన్వలీముఖాన్ । భూ
మతో పతి సూదయస్త్ర తః ఘుష్పృష్టిమకరోత్సర ప్రజః॥
౬॥ ప॥ మహాంతకనరాంతకప్రభృతి రాక్షసానీకినీపతిప్వ
[illegible] పాకశాసన సుతాదిభిస్సంయుగే । హతేష్వతి హతాంత
జిద్ధనుమద్యత సేనాపతీ విహాయ సహరామలక్ష్మణ మమూ
త్ప్రయాద్వ్యాహానీం॥ ౭॥ ప॥ బుభుక్షాదివనియోగేన వేగేనపవ
నాత్మజః । సంజీవినీలతాధారమానయామాసభూధరం॥

౧౦॥ ప॥ సంజీవినీగిరిసమీరసుతాహృతస్య [illegible]
కలుషితాంనగరీంపిహాయ । యుద్ధాయసంగతవతః మక
రాతు కుంభపూర్వా న్నిఘ్నం త్తము కపీశసు[illegible]॥
౧౧॥ ప॥ తుసద్దశమాఖ్యాస్త్రే గగనేన పనాశుగాః । [illegible]
గ్ధ్య భరతాగ్రజ స్తస్య వేష్ట్య లంకాం గతాః । [illegible]
తోరణేహానుమతిః పురఃపశ్యతశ్చ క[illegible] జనకాత్మజాం [illegible]
కచాకేనమాయామయీం॥ ౧౨॥ ప॥ [illegible]
యకాంతికం గంతవ్యం [illegible] । అథ
బ్ధ్వా బ్రాహ్మవలత్తు [illegible] స్స్వ [illegible] రాం [illegible]
తుః॥ ౧౩॥ ప॥ విభీషణా [illegible] జ్ఞయాంగతై హాక
నూకత్ప్రముఖై ర్వ్యతిముఖైః । పిసాంతతే సమణాజినోషభీష
ణస్య మాగమచ్ఛక్రజయీం బ్రాంగణం॥ ౧౪॥ ప॥ తత్స్వంద
నోన్నతతరే పవనాత్మజస్య స్కంధే నివిశ్య వినిపాత్య శరా
సనేకాన్ । సౌమిత్రిరిచ్ఛిన[illegible] సుమృత్యుశ్చ రేణ పౌరంద
రేణ విబుధాః కుసుమాన్యవర్షన్॥ ౧౫॥ ప॥ శక్రారిరాసి

పాతేసుతే దశముఖశ్శోకాబ్ధినిమగ్నశ్చిరంప్రోష్యస్యాత్ ప్రతి
రోధమమర్త్యగణయాంలోకైకవీరాగ్రణీః। విశ్వస్తాపవిదేవ
నాగవనితానిర్నాశ్యాఖిలాంశ్శాంచలాం లంకాంప్రేత్య రణాం
గణంచ్చిసుజితక్రోధస్సమాగాత్తతః॥ ౧౬॥ వ॥ కపిస్యా
పాపే విదారయిన్నాయం బభూవసౌమిత్రిశరైరసుచ్ఛేవ
సః। ప్రయుజ్యశక్తింసువస్తైకభీషణా మమూర్ఛయల్లక్ష్మ
ణమింద్రజిత్క్రుధం॥ ౧౭॥ వ॥ సంజీవినీమారుతిజీవానాకుటు
సమిత్యభ్యాస్తారఘుకంశవర్ధనః। అఖండలప్రేషితమాతల్య
వాజినంసమారురోహథసమాతలింరథం॥ ౧౮॥గ॥ అథదశ
రథతనయ దశవదనయోర్వ్యారణ వినివారిత వైశ్వానర
దైనతేయ సముత్పాదితదాందశూకం వాతాస్త్రవినిర్ధూ
తజైమూతం వైకర్తన వినికర్తిత తామిస్రం వాసవ నిష్ఠా
సితదానవం వాసుదేవప్రచలాయిత వాసుదేవమత్యంతిం
నివిష్టసురమునిప్రభృతిభిరత్యాదరేణావలోక్యమాన మ
దభూతేభూపూర్వమాయోధనం॥ ౫॥ వ॥ శంస్యాలా

స్వనపిత్రైరితి ప్రతి [illegible]

[illegible] మజ్యా [illegible]

[illegible] ౧౭॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

కపిష్ఠ్యా [illegible] ఇతి పావపిష్ఠ [illegible]

[illegible] సంద [illegible]

[illegible] ప్రతి॥ ౨౧॥ [illegible] దనిచరయు

షితః । విశేష్యః [illegible] ॥ ౨౨

పా॥ పరేతవర్గా [illegible] తప

[illegible]

[illegible] ॥ ౨౩॥ పా॥ [illegible]

[illegible] ప్రభుః। సమా

[illegible] కథావక భరద్వాజ తపోవనం

[illegible] తదా [illegible]

నాగైః ప్రహృష్టమనస్తైస్స్వరత్నాగ్రగామిభిః । విద్యు[illegible]
[illegible] విపశ్యస్తిభిః [illegible] ॥ ౨౫ ॥
[illegible]
[illegible] మహాత్మనా [illegible]
[illegible] ॥ ౨౬ ॥ [illegible]
[illegible] ।
[illegible] ॥ ౨౭ ॥ [illegible]
[illegible] మభద్రః [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ ౨౮ ॥ ... ... *

ఇతి యుద్ధకాండః

~~~~~~:~~~~~~
~~~~~~

శ్రీరామాయణసంగ్రహే,

ఉత్తరకాండః,

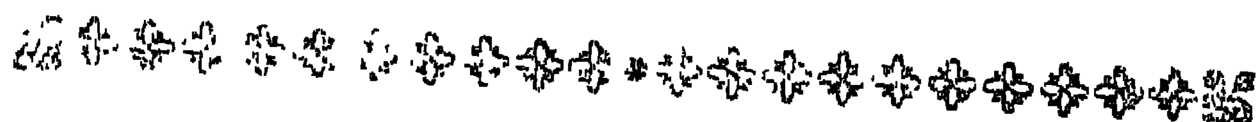
సుగ్రీవప్రముఖాన్ [illegible]
పుత్రౌ ప్రాప్య కుశాధిపౌ [illegible] నానందపుర [illegible]
తరః । సత్యం సాదరమాశ్రితస్స [illegible]
పృథ్వీ [illegible]
హానిష్యంతుకం॥ ... ... *

ఇత్యుత్తరకాండః.

యః శ్రీశైలదయాకరశేన శ్రీమద్రామానుజాభిధానేన।
రచితం రామాయణసంగ్రహమనుగృహ్ణాతు జానకీజానిః॥

రామాయణసంగ్రహస్సంపూర్ణః.

శ్రీరస్తు.

అథ కర్త్రాదిప్రయోగాః

శ్రీరామాయణీయాని ప్రదర్శ్యన్తే.

శ్రీరామో రాజతే — అకర్మకప్రయోగః

~~[illegible] యుద్ధే ... ... } సకర్మకప్రయోగః~~

రామచన్ద్రో దశగ్రీవం వధ్వా
లోకమనీనయత్ ॥ ౧॥ } ద్వికర్మకప్రయోగః

రామేణోపార్జితా కీర్తిః — కర్మణిప్రయోగః

రామచన్ద్రేణ భూయతే। — భావేప్రయోగః

రామేణ కుంభకర్ణస్తు ప్రాపిత
స్త్రిదశాలయం ॥ ౨॥ } ద్వికర్మకః కర్మణిప్రయోగః